

Munderije

1. D U Q 6 - Nöwetlik Pewquladde Wekiller Qurultiyi Chaqirildi 3
2. Qurultay échilish nutuqi 4
3. Chetellik Sherep Méhmanlirining Nutuqi 7
4. D U Q 2017 - Yilliq Xizmet Doklat 21
5. D U Q Aliy rehberlik Qarari 40
6. D U Q Saylam Netijisi 42
7. D U Q Yéngi Rehberlik Hey'itining Tizimlikli 45
8. D U Q Rehberlirining Qisqiche Terjimihali 47
9. D U Q Reisining Xulase Doklati 65
10. D U Q 6 - Qurultay Axbarati 72
11. Ikki Jumhuriyetni Xatirilesh Murasimi 73
12. Uyghur Rehberlirini Terbiyilesh Kursi 74

Izahat

Eziz Wetendashlar,

D U Q Xewernamisi 2017 – yili 1 – aydin itibaren neshir qilinshqa bashlighan bolup, Türlük sewebler bilen 7 san neshir qilinip toxtap qalghan idi. D U Q Uchur – Teshwiqat Merkizining 2018 – yilliq xizmet Pilanida xewername neshir qilishni qaytidin eslige keltürüş we izchil dawamlashturush küntertipke élindi.

D U Q xewernamising yéngi neshri 2018 – yili 1 – aydin itibaren her ay dawamliq hozurunglarga sunulidu. Xewername Uyghurche we Türkche tillarda neshir qilinip, türlük ijtimaiy taratqular we teshwiqat wastilirida heqsiz, ashkare tarqitilidu. Mushteri bolushni xalighuchilarning E-mail adrésigha Élzet nusxisi her ay yollap bérilidu.

Mezkur xewername 2017 – yili 11 – ayniq 10 – 12 – künliri Gërmaniyening Myunxén shehrinde chaqirilghan 6 – nöwetlik pewquladde qurultaygha atap mexsus teyyarlandi. Xewernamining kéyinki sanliri her ayda yüz bergen Uyghurlargha ait Weqe – Hadisiler we D U Q ning paaliyetlirini asasiy mezmun qilidu. D U Q xewernamising tarqitilishi üçhün xals yademde bolushunglarni iltimas qilimiz.

Hörmet bilen:

D U Q Uchur – Teshwiqat merkizi

Alaqilashquchi: Uyghur Tekin

Élzet Adrés: <uyghurtekin2@gmail.com>

2017.12.30

D U Q 6 – Nöwetlik Pewquladde Wekiller Qurultiyi Gérmaniyede Chaqirildi

D U Q ning 6-Nöwetlik pewquladde wekiller qurultiyi 11- Ayning 10 - Künidin 12 - Künigiche 3 kün dawamlashti. Pewquladde qurultayning échilish murasimi 10 - noyabir saet 10:00da Myunxén shehiridiki Kristal méhmanxanisida Sherqiy Türkistanning Istiqlal marshi bilen bashlandi.

Dunyaning herqaysi elliridin kelgen wekiller orunliridin turushup, Milliy marshqa hörmét bildürüshti. Arqidin Gérmaniyening dölet marshi orunlandi. Échilish murasimigha Dunya Uyghur Qurultiyining Bash katipi Dolqun Eysa ependi riyasetchilik qildi.

Bu qétimqi qurultaygha Asiya, Amérika, Yawropa, Awistraliyediki 20 din artuq dölettin wekillikke tallanghan 120 din artuq Uyghur wekil qatnashti. Wekiller, Méhmanlar, Küzetküchiler, Sherep méhmanliri hemde mulazimet xadimlerini qoshqanda 150 din artuq adem ilgiri – kéyin bu qétimqi qurultaygha ishtirak qildi.

Yighingha yene chetellik Sherep méhmanliri tekliq qilinghan bolup, bularning ichide Gérmaniye parlaméntining ezasi Margarita Bawzi xanim, Yawropa parlaméntining sabiq ezasi we Pan-Yawropa herikitining reisi Bérnd Possélt, Yawropa parlaméntining ezasi Hélga Trupél, Engliyening sabiq ichki ishlar ministiri Norman Bakér, Amérika démokratiyini ilgiri sürüş fondining sabiq muawin reisi Luisa Gréwa, Wakaletsiz milletler teshkilatining bash katipi Marino Basduchinn, Sürgündiki Tibet parlaméntining ezasi Tubtén wangchén, Amérika démokratiyini ilgiri sürüş fondi asiya ishliri bölümining mesuli Léa Larson, Shiddetsiz radikal

partiyining B D T diki wekili Laura Harth, Tehdit astidiki milletlerni qoghdash teshkilatining xadimi Hanno Shidlér, Shiwétsariyening kishilik hoquq mutexessisi Patrik Mayer, Türk fédératsiyonining reisi Shentürk Doghrayol qatarliqlar échilish murasimigha daxil boldi hemde nutuq sözlidi.

Gérmaniye Engliye, Amérika, Italiye, Bélgiye, Ispaniye, Shwétsariye qatarliq ellerdin alayiten D U Q ning 6-Nöwetlik wekiller qurultiyigha qatnishish üçün kelgen sherep méhmanliri bir birlep söz qilip, D U Q ning 6-Nöwetlik wekiller qurultiyini qizghin tebrikleydighanliqini bildürdi. Shuning bilen birge, kishilik Heq-Hoquqliri yolida küresh qiliwatqan pidakar Uyghurlargha hörmét bildüridighanliqini we özliriningmu herqachan Uyghur milliy dewasigha qolidin kélisiche yardemde bolidighanliqlirini, Uyghur milliy mujadilisini qollaydighanliqini we Uyghurlarningmu dunyadiki bashqa hör, azad milletlerge oxshash erkin - azade yashishigha tilekdashliq bildüridighanliqini tilgha élishti. Ular sözliride xitay hakimiyitining nöwette Sherqiy Türkistanda yolgha qoyuwatqan qattiq basturush siyasetlirini eyipleshti.

Échilish Nutuqi

Rabiye xanimning échilish murasimidiki nutuqi

Rabiye xanimning Video arqiliq 6 – qurultay échilish murasimigha yollighan tebrik nutuqining asasiy mezmuni:

Eziz qérindashlar, 6 – qurultaygha kélelmigen bolsammu, qurultaygha kelgen wekillerge salamlirimni yollaymen we qurultayning netijilik échilishini tileymen.

Biz bu dewani 12 yildin buyan nurghun bedellerni tölesh, tosalghularni yéngish netijiside bügünki haletke ekelduq. Lékin xelqimizni qutulduralmiduq. Buningdin ümitsizlenmeymiz. Yenila qolni qolgha tutushup, pütün dunya boyiche oxshimighan usullarda heriketler qilip, Uyghur xelqini hazir tartiwatqan azap – oqubetlerdin, béshigha kelgen külpetlerdin qutuldurush üçün bar küchimiz bilen térishimiz we yaratqan Allahtin tileymiz.

Bügünki qurultay pewquladde qurultaydur. Bu qurultaygha hemminglar yenimu ittitaqliship, yenimu ilgirilgen halda dewa élip mangarmizmiki, xelqimizning azatliqi üçün yéngi bir yol achalamizmiki, xelqimizgha yarem qilalarmizmiki, mushu qurultay ezaliri we rehberliri xelqimizge bir ish qilip birelermiki dégen ümidlerde keldinglar. Shuninggha oxshash, pütün dunyadiki Uyghurlar bu qurultaydin zor ümidlerni kütmekte.

Qérindashlar, bu yighinning qurultay nizamnamisige uyghun we shuninggha hörmet qilghan asasta échilishini ümid qilimen. Démokratik usulda saylam élip bérilishini soraymen. Méning béridighan tekliwim; qurultayda rehber saylinidighanlar özining etrapidikiler bilen chiqiship ishliyeleydighan, bashqilarni bir biri bilen eplestüreleydighan, déplomatik munasiwetke usta, mol tejribige ige, uzun yillardin béri tejribe hasil qilghan, men bilenmu chiqiship ishliyeleydighan hemde Amérikidiki, gherbtiki hem ottura sherqtiki we türkiyediki ishlarni bir biri bilen tutashturalaydighan mushumdaq bir rehberni saylishinglarni ümid qilimen. Chünki men bu qurultayning hem bir milletning lideri, ikkinchi milliy dewaning yitekchisi, üçünchisi, men hazir D U Q ning aliy rehberi boldum. Méningmu aliy rehberlik goruppam bar. Chéchilip ketmeyli, ittitaqlishayli, Uyghur xelqi ümitsizlenmisun digenlikimiz üçün, bir birimizni kélishtüreleydighan, hemme ademni ittitaqlashturalaydighan mötidil bir insanning qurultaygha rehber bolup chiqishini ümid qilimen. Köpchilikningmu mushu qurultay jeryanida nahayiti adil bolushini, semimiy bolushini, kelgüsidiiki Uyghur dewasida bir birimizge dühmen qilmasliqni, bizning pewquladde qurultayni échishimiz dühmen qaldurmasliq, bir birimiz bilen quchaqlishish, ittitaqlishish we kelgüsidiiki xelqimizge mukemmel bir kük bolup qurulup yarem qilish üçün biz bu qurultayni échiwatimiz. Shunga, men yene bir qétim silerge rehmet éytimen hem hemminglarning tileklirining

ijawet bolishini ümid qilimen. Hemminglarning ailisige xatirjemlik, bext – saadet tileymen. Qurultayghimu utuq tileymen. Wetinimizdiki türmilerde yétiwatqan, weyran boliwatqan, sergerdan boliwatqan qérindashlirimning külpetlirining béshidin kötürölüp kétishini tileymen, shuning bilen birge, aldimizda kéliwatqan jumhuriyet küni bilen silerni tebrikleymen hem shu künni xatirileymen. Kelgüside jumhuriyet künimizni sherqiy türkistanda birlikte ötküzüshimizni Allahtin tileymen. Hemminglarga rehmet!

Uyghur wekiller échilish murasimida nutuqlar sözlidi

6 – nöwetlik pewquladde qurultaygha ishtirak qilghan 20 din artuq dölettin kelgen 120 din artuq Uyghur wekillirining bir qismigha 10 – dékabir künidiki échilish murasimida öz teshkilatigha, öz dölitidiki Uyghur jamaitige wekaliten söz qilish pursiti yaritip bérildi.

Wekiller qisqa nutuqlirida 6 – nöwetlik pewquladde qurultaydin kütidighan ümidlirini, xelqning arzu – teleplirini, tekliip – tewsiyelirini bayan qiliship, D U Q ning yéngi bir sistéma, yéngi bir hayatiy küch bilen Sherqiy Türkistan xelqining derdige derman bolidighan muntizim bir teshkilat haligha kélishige, teshkilatning quruluş muddialirigha uyghunlishishigha, xitay mustebit hakimiyitining nöwette yürüziwatqan éghir basturush siyasetlirige xatime bérishning ijabiy yollirini izdep tépishigha bolghan tileklirini bayan qilishti.

Derweqe, Qurultay xatimisida Qazaqistandin kelgen Siyasiy erbablardin Qehriman Ghojamberdi, Riza Semidi qatarliq Uyghur moysipitliri 6 _ nöwetlik qurultaygha yuqiri bahalar bériship <<D U Q tarixida échilghan eng layaqetlik, eng muntizim, eng süpetlik, eng tertiplik bir qurultay boldi>> dégen ibarilerni tilgha élishti hemde bu qétimqi qurultaygha ishtirak qilghan wekillerning sani, süpiti, bilim qurulmisi, talanti, milliy hés – tuyghusi, wetenperwerlik rohigha bolghan yüksek derijidiki qayilliqlirini ipade qilishti.

Töwende, dunyaning herqaysi jayliridin kelgen chetellik sherep méhmanlirining 6 – nöwetlik qurultayning échilish murasimida sözligen tebrik nutuqliri we tewsiyelirining qisqartilghan qismini diqqitinglarga hawale qilimiz.

Chet'ellik Sherep Méhmanlirining Nutuqliri

(6 – nöwetlik Pewquladde Qurultaydiki sherep méhmanlirining nutuqliri)

Margarete Bause

Gérmaniye parlaménti ezasi, Yéshillar partiyesining Bawariyediki sabiq reisi, Uyghurlarning qedinas dosti Margarete Bause xanimning Nutuqining qisqiche Mezmuni:

_ D U Q ning 6 – nöwetlik yighinigha daxil bolalighanliqimdin xursentmen. Men Dolqun Eysa qatarliq Uyghur siyasiy paaliyetchiliri bilen hemde Uyghurlarning weziyiti bilen tonushqan 10 yildin artuq waqittin buyan izchil halda Uyghurlargha hésdashliq qilip we ularning paaliyetlirige qatniship keldim. Bu seweblik her túrlük bésimlarchimu duch keldim. Bu bésimlar méning heqliq bolghan Uyghur dewasigha nisbeten qollash héssiyatimgha tesir körsitelmidi. Men Uyghur siyasiy paaliyetchilirining téximu jasaretlik, téximu gheyretlik bolushini ümid qilimen. Ichki ziddiyetler tughulsa, uni yeng ichide hel qilip, xelqarada paaliyet élip barghanda hemmeylen goya bir mushttek inaq-Ittipaqliqni körsitishi lazim. Uyghurlar mesilisi 10 yil ilgiriki waqitlardin zor derijide ilgirilep, xelqaraliq bir mesile haligha keldi. Buni yenimu tereqqiy qildurup, yawropa parlaménti, B D T we herqaysi döletlarning parlaméntlirida küntertipte tutup turushqa ehmiyet bérish

kérek. Xelqaraliq teshkilatlar bilen hemkarlashqanda segek bolushunglar, D U Q ning nopuzigha tesir yétip qalidighan ishlardin saqlinishinglar lazim, dep qaraymen.»

Bernd Posselt

Yawropa parlaméntining sabiq ezasi we Pan-Yawropa herikitining reisi Bérnd Possélt ependining Nutuqi:

_ Men Uyghurlarning siyasiy, medeniy paaliyetlirige köp qatnashtim. Mesilen, namayishlarda Uyghurlar bilen birge boldum, türlük Uyghurche qutluqlash murasimlirigha qatnashtim. Siyasiy yighinlirigha ishtirak qildim, Uyghur taamlirigha éghiz tegdim, Uyghur senitidin hozurlandim. Uyghurlarning derdini chüshendim. Uyghurlarni közettim. Bir kishilik hoquq paaliyetchisi bolush süpitim bilen, bundin kéyinmu uyghurlar bilen bir septe turushni dawamlashturimen. Chünki, kishilik hoquqning dölet chégrasi yoq. Uyghurlar bugün dunyadiki eng mustebit bir hakimiyetning qolida eng éghir künlerni bashtin köchürüwatidu. Lékin, bundaq pajielik hayat téxi 20-30 Yillar ilgiri sherqiy yawropaliqlarningmu béshigha kelgen. Mustebit réjim astidiki nurghunlighan döletler bugün hörlükke érishti. Uyghurlarmu choqum arzu qilghan erkinlik, hörlükni qolgha keltüridighan zaman yétip kélidu. Uyghur dewagerliri burunqigha oxshashla, bundin kéyinmu küreshlirini zor gheyret

bilen qanat yaydurushini ümid qilimen. Margarete bauze xanim ilgiri bawariye parlaméntida Uyghurlar üçün köpligen paaliyet sorunlirini hazirlap bergen idi. Emdi Gërmaniye parlaméntining ishikini Uyghurlargha échip bérishini ümid qilimen.»

Helga Trüpel

(Soldin 2 – kishi Helga Trüpel xanim)

Yawropa parlaméntining ezasi Helga Trüpel xanimning Nutuqi:

_ <<Men yawrupa parlaméntining ezasi bolush bilen birge yene, yawrupa ittifaqi xitay ishliri komitétiningmu ezasi. Yawropa parlaménti xitay ishliri komitéti xitaygha dost organ emes, belki xitay bilen yawropa ittifaqining munasiwitini tengsheydighan bir komitét. Men xitay xelqige dost, lékin xitay kommunist hakimiyitige emes. Margaréta bawzi xanim gërmaniye parlamént ezasi süpitide, men yawropa parlaméntining ezasi süpitide D U Q bilen birliship, xitay reisi shi jinpinggha küchlük bir signal yollawatimiz. Biz zorawan yaki térrorchi emes. Belki zorawan we térrorchilargha qarshi, insanlarning kishilik Heq-Hoquqi üçün küresh qiliwatimiz. Xitay hakimiyiti 10 yil ilgridin bashlapla öz ilkidiki xelqlerni éléktronluq kontrol qilish derijisige bérp yetti. Xitay siyasiy aktipliridin Iyu shawbo nobél tinchliq mukapatigha érishkende men béyjingda idim. Xitay hakimiyiti bu xewerdin shunchilik chöchüp ketti. Gerche bu heqtiki xewer xitayda qattiq kontrol qilinghan bolsimu, lékin xitay xelqi, bolupmu qelemkeshler bilen muxbirlar intayin xushal

bolushti. Emma xitay hakimiyiti 11 yil trmede yatqan Iyu shyawbo rak ksilige griptar bolup lp ketkche, uning sirtqa chiqip dawalinishigha yol qoymasliq arqiliq zlrining neqeder mustebit, rezil bir hakimiyet bolghanliqini jahangha ispatlap berdi. Axirqi 10 yilda, xitayda kishilik hoquq weziyiti intayin yaman bir halgha keldi. Bir yehudiy alimi ytqandek, oxshimighan millet we tebiqidiki insanlar qorqunushtin xaliy yashiyalighan jemiyyetla heqiqiy insaniyet jemiyyiti hsablınıdu. Bu gep Kataloniye chnmu, Tibet chnmu, Sherqiy Trkistan chnmu uyghun klidu. Sherqiy Trkistan xelqimu dunyadiki bashqa milletlerge oxshash erkin, xatirjem yashiyalishi lazim. Menche, xitay hakimiyiti Uyghurlardin intayin qorqıdu. Bir partiyelik mustebit tzmning uzun mr krelmeydighanliqini bilgen xitay hakimiyiti, qarshi pikir, oxshimighan idiye, dmokratiye we kishilik hoquqqa kz yumup, Uyghurlarni qattiq basturup yoqitish arqiliqla z hakimiyitining mewjutluqigha kapaletlik qilmaqchi boluwatıdu. Buning aqıwiti xitay chn tximu xeterlik.

Norman Baker

Engliyening sabiq ichki ishlar ministiri Norman Bakerning nutuqi:

- <<Shi jinping textke chiqqan axirqi yillarda kishilik hoquq deprendichiliki yuqiri pellige chiqti. Xitay hakimiyiti trrorizmgha qarshi turushni qoral qilip turup

uyghurlarni yoqitishqa urunuwatidu. Axirqi 10 yil ichide, nurghunlighan uyghurlar türmilerge tashlandi. Chetellerdiki uyghurlarmu éghir tehditlerge yoluqti. Xitay uyghurlarni yoqitishda «terrorizm» dégen bir atalghudin paydilanmaqta. «Terrorizm», bügün mustebit hakimiyetlarning özlirige qarshi chiqqan, naraziliq bildürgen xelqni basturushning qorali bolup qaldi. Bügün dalay lamaning tughulghan künini xatiriligen tibetlikmu «terrorchi» bolup qolgha élinmaqta. Bolupmu uyghurlar buning eng qattiq ziyankeshlikige uchrmaqta. Xitay hökümitining bu siyasetini özgertishke qistash, yaki téximu éniq qilip éytqanda, bu zulumlarni azaytishning bir yoli, xitaygha bésim ishlitistin ibaret idi. Emma xitay hakimiyiti hazir bésim kar qilmaydighan derijide ilgirilewatidu. Buninggha qarshi, xitayning adaletsiz siyasetini xitay xelqige keng teshwiq qilish, ularda hakimiyetning rezillikige bolghan chüshenche oyghitish, yéngi bir ewlad xitay rehberliride adalet tuyghusi shekillendürüsh we bu arqiliq hakimiyetning özgirishige türkke bolush lazim. Méning we engliye xelqining uyghurlargha bérighan signalimiz shuningdin ibaretki, uyghurlar yalghuz emes. Chünki biz, dunyada eger bir insan asaret astida yashawatqan bolsa, pütün insaniyet téxi azad bolmide dep qaraydighan bir jemiyet.»

Louisa Greve

Amérika démokratiyini ilgiri sürüsh fondining sabiq muawin reisi Louisa Greve xanimning nutuqi:

- <<6-Nöwetlik d u q ning pewquladde yighini uyghurlargha erkinlik, démokratiye we kishilik hoquq shoari astida ötküzüwatidu. Bu yighin yene dunyada mustebit döletler, zorawan hakimiyetler küchliniwatqan, démokratiyige qarshi hujum küchliwatqan, démokratiye tehditke uchrawatqan bir sharaitta échiliwatidu. Bu mustebit döletlarning bésimi bashqa döletler bilenla cheklinip qalmay, b d t, xelqara saqchi orgini, kishilik hoquq teshkilatirigha qeder tesirini körsitiwatidu. Belki bu tesirning dairisi barghanséri kéngiyip bériwatidu. Buninggha qarshi küresh yalghuz xitayning uyghurlargha séliwatqan zulumigha qarshi turushla emes, öz nöwitide yene démokratiye we erkinlikke qiliniwatqan tajawuzgha qarshi küreshur. Xitay hökümiti yalghuz döletler hakimiyitini emes, xelqaraliq kishilik hoquq organliri we metbuat sahesini öz tesiri astigha élish üçün yüz milyonlarche dollar pul serp qiliwatidu. Xitay döliti bashqa dölet hakimiyetlerini, xelqaraliq nopuzluq organlarni, teshwiqat sahesini hetta b d t gha oxshash orunlarni özining iqtisadiy küchige tayinip öz künlüki astigha kirgüzüshke urunuwatqan mushundaq bir weziyette, d u q we dunya néme qilishi kérek? sükut qilmasliq, chare-Tedbir tépish we ünümlük rewishte küresh qilish kérek.

D U Q hazirgha qeder uyghurlarning derdini dunya jamaitige anglitish, uyghurlarning heq-Hoquqini qolgha keltürüsh yolida küresh qilip keldi. Emdi bashqa bir shekildiki küreshkimu bel baghlishi lazim. Burunqidek bashqilarning diqqitini qozghash, bashqilargha derdini anglitish, bashqilarning hésdashliqini qolgha keltürüsh üçünla emes, belki démokratiyeni qoghdash yolida küresh qiliwatqan bashqa teshkilat we organlar bilen mürini-Mürige tirep küresh qilishi lazim. Men bu qétimqi dunya uyghur qurultiyigha qatnashqan wekillerdin, d u q ning yéngi reisiye xelqaradiki démokratiyeni qoghdash yolida pidakarliq körsitiwatqan teshkilatlarni qollash, ularni righbetlendirüp bayanatlar élan qilish we ular bilen hemkarlishishqa salahiyet bérishini soraymen. D u q ning bashqa teshkilatlarigha hésdashliq qilishi, ularni qollishi, ularning menpeitige hesse qoshushi ularni tesirlendürüpla qalmastin, d u q ning nopuzini yenimu yuqiri kötüridu. Silerning démokratiye, kishilik hoquq üçün küresh qiliwatqan teshkilat we döletlerge qilghan yardimiglar, aqiwette silerni téximu zor yadrem we qollashqa érishtüridu. Xitay hakimiyiti siyasiy, iqtisadiy, herbiy jehettin bu qeder küchliniwatqan bir zamanda, bizni yene ümidlendiriwatqan nerse néme? bizni ümidlendiriwatqan nerse - Xitay hakimiyitining öz xelqi aldida étibarining

qalmighanliqidur, öz xelqining ishenchisini yoqitip qoyghanliqidur. Bu bizning kélechektiki ghelebige bolghan ishenchimizge kapaletlik qilidighan muhim amil. Bu ümidtin waz kechmeslik kérek. Xitay hökümitide yoq nerse sherqiy türkistan uyghurlirida bar. Buning biri, insaniy tuyghu, yene biri kishilik heq-Hoquq qarishi. Xitay bularni deysende qiliwatqanliqi üçün uyghurlarning küreshliri yüksiliwatidu. Bu ikki amil kélechekte sherqiy türkistan xelqining heqqaniy kürishini ghelebe bilen teminleydighan küchtur.

Marino Busdachin

Wakaletsiz milletler teshkilatining bash katipi Marino Busdachin ependining nutuqi:

- <<D U Q ning Dolqun Eysagha oxshaydighan nahayiti jushqun, jenggiwar xadimliri bilen bu yighinda birge bolalighanliqimdin nahayiti memnunmen. Uyghurlar kishilik Heq-Hoquq kürishi jeryanida, xitay hökümiti özi bergen aptonomiyelik hoquqlarning ijra heqqigimu érishelmidi. Emma uyghurlar özlirining erkinliki, barawerliki, heq-Hoquqi yolidiki kürishidin héchqachan waz kechmidi we izchil dawamlashturup kelmekte. Xitay reisi shi jinpingning bu yil 1-Ayda jenwediki xelqaraliq yighinda otturigha qoyghan atalmish kishilik hoquq, démokratiye sepsetisi, xitay kommunist hakimiyitining mahiyitini perdazlaydighan yaki yoshuridighan bir quwluqtin ibaret boldi. Xitay hakimiyiti özining iqtisadiy küchige, diplomatik utuqlirigha, teshwiqat ewzellikige tayinip, kishilik hoquqning esli menisini peqetla xitay hakimiyitining menpeeti üçün xizmet qilidighan shekilde

özgertip chiqip, xitayche bir kishilik hoquq uqumini dunyagha téngish üçün tirishchanliq körsitiwatidu. Emma u, kishilik hoquq emes. Xitay hökümiti kishilik hoquqning esli menisini burmilap, kishilik hoquqning asasiy prinsiplirida yer alghan söz, metbuat, étiqad erkinlikining ornigha qorsaqlar toyghuzush, iqtisadiy menpeetni dessitish arqiliq, özi üçünla xizmet qilidighan bir idéologiyeni bazargha salmaqchi boluwatidu. Bu xil idéologiyeghe qimmet qarishi teripidin qarshi élinmaydu. Kishilik hoquq hakimiyetlerning menpeet qorali emes, belki insanlarning tughma heqqidir.»

Thubten Wangchen

Tibet sürgündiki hökümitining parlamént ezasi Thubtén endening nutuqi:

_ «Men uyghur rehberliri we dunyaning her yéridin kelgen köpligen meshhur kishilik hoquq paaliyetчилiri bilen bu yerde birge bolalighanliqimdin köp xursen bolmaqtimen. Biz bu yerde démokratiye, kishilik hoquq üçün bir arigha kélip olturuptimiz. Tibetlikler we uyghurlarning insaniy heq- Hoquq yolidiki küreshliri dawam qiliwatqili uzun zaman boldi. Emma heqlirimizge érishelmiduq. Xitay hakimiyiti barghanséri küchlinip, dunyaning nerigila barsaq, shu yerde öz tesirini körsitip turmaqta. Xi Jinping textke chiqishtin ilgiri tibet we uyghur xelqi birdek «üstimizdiki zulum az-Tola yéniklep qalarmikin, insaniy heq-Hoquqlirimizgha érisheleymizmikin» dégendek ümidlerde bolushqan idi. Ish del buning eksiche boldi. Shi Jinping dewride zulum téximu kücheydi. Shi Jinping 19-Qurultayda dölet

reisi bolup saylinip, yene 5 yil hakimiyet yürgüzüş salahiyitige érishkendin kéyin bésimni yenimu bir baldaq örlitip, wehshiylikte maw zédongdin éship chüshti. Tibet we sherqiy türkistandiki kishilik hoquq deprendichiliki teswirlep bergili bolmaydighan derijige yetti. Xewiringlarda bolghinidek, hazirgha qeder 150 tin artuq tibetlik özige ot qoyup jénini qurban qilish arqiliq tibet xelqining naraziliqini bildürdi. Emma xitay tewrep qoymidi. Dunyadinmu yéterlik inkas chiqmidi. Sherqiy türkistandimu oxshashla herxil shekildiki küreshler dawamlishe watidu. Lékin körünerlik netije yoq. Biraq buning bilenla ümidimizni üzsek bolmaydu. Tibet we uyghur xelqining dostluqi barghanséri küchiyip bériwatidu. Chetelde paaliyet qiliwatqan uyghur we tibet teshkilatleri choqum mürini-Mürige tirep küresh qilish arqiliq öz milletlirining armanlirini emelge ashurushqa hesse qétishi kérek. Bizning küreshlirimiz heqqaniy bir küresh bolush süpiti bilen axiri ghelibige érishidu. Uyghurlar, tibetlikler choqum öz zéminigha özi xoja bolidu.»

Laura Harth

Italiyediki zorawansiz radikal partiyaning B D T diki wekili Laura Harth xanimning nutuqi:

- « Sözüمنى Italiye tashqi ishlar ministiri, parlamént ezaliri we zorawansiz radikal partiye bashliqlirining Dolqun Eysa bashliq qurultay wekillirige yollighan salimi bilen bashlaymen. Ular öz salimida, yalghuz Uyghurlarning xitaygha qarshi élip bériwatqan erkinlik, démokratiye, kishilik hoquq körüshide birge bolidighanliqini

bildürüpla qalmay, pütün dunyadiki démokratiye, kishilik hoquq, erkinlik kürishi sépide ortaq küresh qilidighanliqlirini bildürüshti. Men aldi bilen Dolqun Eysa ependige rehmet éytimen. U, özining gheyriti, pidakarlıri we jasariti bilen Uyghurlarning heq-Hoquqi üçün küresh qilipla qalmastin, belki Dunyaning, jümlidin Italiyening erkinlik, démokratiye, kishilik hoquqi üçünmu hessiler qoshti. Xewiringlarda bolghinidek, Dolqun Eysa ependi bu yil italiyege Uyghurlar mesilisi heqqide guwahliq bérish yighinigha qatnishish üçün barghan chéghida, qisqa bir muddet tutup turuldi. Biz hazirghiche, belkim kelgüsidimu, Dolqun Eysa ependining heq-Hoquqining néme üçün dexli-Terüzge uchrighanliqi, italiye parlamént ezalirining heq-Hoquqining néme üçün cheklimige uchrighanliqi toghrisida jawabqa érishelmeslikimiz mumkin. Bu bizge, xitay bésimining Italiyede éghirliship qaysi derijige yetkenlikini ispatlap béridu. Biz xitay tesirining pütün dunyada küchiyip bérivatqanliqigha shahit boluwatimiz. Xitayning Uyghurlar üstidiki zulumi dunya miqyasigha kéngiywatidu. Yéqinda misirda yüz bergen pajielik aqiwetni körduq. Xitay qolini pütün dunyadiki Uyghurlargha sozuwatidu. Uyghurlar eng yaman künlerni bashtin köchürüwatidu. Mendin ilgiri söz qilghanlar tekitligendek, Uyghurlarning bu dert-Élemlirige dunya süküt qiliwatidu yaki intayin zeip inkasta boluwatidu.

Bizning erkinlik, démokratiye, kishilik heq-Hoquqlirimizni telep qilish heqqimiz bar, shundaqla uruq-Tughqanlirimizning nedilikini, néme künlerni körüwatqanliqini sorash, bilish heqqimiz bar. Bu heq-Hoquqimiz yolida küresh qilishni dawamlashturushimiz lazim. Xitayning öz Meqset-Menpeetliri üçün tesir küchini pütün dunyada kéngéytishke urunuwatqan yaman gherizini dunyagha ashkarilishimiz we bu dunyani xitay xewpidin agahlandurushimiz lazim. Biz birlikte uyghurlarning kishilik hoquqi, démokratiyisi, erkinliki üçün küresh qilishqa muhtaj bolupla qalmastin, belki yene künséri éghir tehditke yoluquwatqan, esli menisi zeiplishiwatqan dunya démokratiyisini qoghdash, mustehkemlesh üçünmu ortaq küresh qilishqa muhtaj. Men zorawansiz radikal partiyaning Uyghurlarning küresh sépide birge bolidighanliqini, Uyghurlargha chaming yétishiche yardem qilidighanliqini bildürüş bilen birge, Uyghurlarningmu bizge yardem qilishini iltimas qilimen. Bizning zorawansiz radikal partiyege eza bolushunglarni qarshi alimen.»

Hanno Shidler

Gérmaniye xeter astidiki milletlarni qoghdash teshkilatining wekili Hanno shidler ependining nutuqi:

– «Amérika hökümiti xitayning diktator tüzümlirini astirtin qollawatqandek, xitayning Sherqiy Türkistan we tibette yürüzüwatqan zulum, basturush siyasetige qarita bögüngiche éniq bir ipade bildürmedi. Yéqin kelgüsidimu, Amérika siyasetide ijabiy bir burulush bolidighanning shepisini sezmiduq. Bundaq müjmel bir siyaset dawamlashqan teqdirde sherqiy türkistan, tibet, jenubiy mongghuliyediki éghir weziyet özgermeydu. Héch bolmisa aldimizdiki 3 yilda shunraq. Bu bizge yawropa döletliri qeddini kötürüp, kishilik hoquq, démokratiye, erkinlikni qoghdash üçhün jasaret bilen heriket qilishi lazim bolghan zamanning yétip kelgenlikini bildüridu. Bayila beziler Dolqun Eysaning Italiyede tutqun qilinghanliq weqesini tilgha aldi. Dolqun eysa ependi bu yil 4-Ayda B D T ning nyuyorktiki yighinidinmu heydep chiqirildi. Bu ikki weqe heqqide hazirgha qeder ne B D T, ne Italiye hökümiti héchqandaq chüshenche bergini yoq. Biz bu heqte B D T gha dawamlıq bésim ishlitip, bu mesilige chüshenche bérishni telep qilishimiz lazim we xitayning B D T diki kishilik hoquq aktiplirigha qiliwatqan ziyankeshliki, tosqunlıqi we tehditlirini közdin yoqitishqa qistishimiz kérek.

Méning teklipim shuki, D U Q ning arqa sépini yashlar bilen toldurushqa tirishinglar. D U Q ichide jenggiwar bir yashlar qoshuni yétiship chiqsun. Yene biri,

zorawansiz radikal partiye, wakaletsiz milletler teshkilati qatarliq xelqaraliq teshkilatlar bilen bolghan hemkarliqinglar yenimu kücheysun. Yawropa parlaméti, B D T we mumkin bolsa gherb döletliri parlaméntlirida her xil muhakime yighinliri uyushturush salmiqini köpeytip, muhim siyasiy shexlsler bilen bolghan aliqining izchilliqigha kapaletlik qilishinglar intayin zörür.»

Patrick Meyer

Shiwétsariyedín kelgen Xitay, Tibet, Uyghur mesilisi mutexessisi Patrick Meyer endening nutuqi:

- «Nöwette Uyghur kimliki éghir tehditke yoluquwatidu. Uyghur milliti özining mewjutluqini pütünley yoqitip qoyush girdawida turmaqta. Bu yalghuz Uyghurlar üçünla emes, hem xitay hem dunya üçün ghayet zor yoqitish bolidu. D U Q ning bu qétimqi yighining muhim bir wezipisi; qandaq qilghanda xitayning bu yaman gherizige taqabil turghili bolidighanliqining ünümlük bir charisini tépish, bölishi lazim.

Men Uyghurlarning hazirqi xeterlik weziyitini özgertish heqqide töwendikidek tewsiyilerde bolimen. Biri, uyghurlarning hazirqi weziyiti intayin nazuk, xeterlik. Bundaq bir weziyette qollinidighan charimu waqitliq we jiddiy bölishi lazim. D U Q

chong siyaset bilen hepilishishtin köre, réalni, maslishishchan bolushi, qelbide ghayiwi bolsimu, herikette emeliyetchan bölishi, mewjut weziyetni chiqish qilishi, yéngidin saylanghan D U Q rehberliri ghayiwéliqning ornigha emeliyetchanliqni dessitishi lazim. Yene biri, xitaygha qarshi turush bilen birge, xitay bilen hemkarlishishning yollirini axturushi kérek. Bu hergizmu xitaygha teslim bolghanliq emes. Hazir xitay kommunistik partiyisila Sherqiy Türkistanning weziyitini özgeriteleydu. Xitay kommunist partiyisining xaraktérini, meqsitini chüshinish, uning bilen dialog qurush arqiliq, Uyghurlarni nöwettiki yaman weziyettin qutuldurushning chiqish yolini tépish lazim. Elwettiki, Tibetliklarning xitay bilen hazirgha qeder élip barghan dialogliri méning teklipimni testiqlimaydu. Bu dialoglardin héchqandaq netije chiqmidi. Biraq, bu dialoglarni qurush we dawamlashturush arqiliq, ijadchanliq bilen bir yol tépishqa urunushning ziyini yoq. Üchinchisi, pilanliq, nishanliq heriket qilish kérek. D U Q ning emeliyetni chiqish qilghan bir mukemmel pilani bölishi, bu pilanni qedem basquchlar boyiche ishqa ashurush yolida sistémiliq heriket qollinishi kérek.»

Shentürk Dograyol ependinging nutuqi

Gérmaniye Türk Fédiratsiyoni reisi Shentürk Dograyol ependinging 6 – qurultayda sözligen nutuqining qisqiche mezmuni:

<< Gérmaniyediki gholluq bir Türk teshkilati bolghan <Türk fédiratsiyoni>gha wekaliten dunyaning her yerliridin kelgen qimmetlik uyghur qérindashlirimning Gérmaniyege basqan mubarek qedemlirini tebrikleymen we 6 – qurultayning muweppiqiyitige tilekdashliq bildürimen. Türk fédiratsiyoni Türk milletchilikini

menbe qilghan, musulman Türk milletlirige xizmet qilidighan teshkilat bolush süpiti bilen tonulghan bir organ. 1961 – yilidiki Gërmaniye – Türkiye kélishimliridin keyin 1978 – yili barliqqa kelgen bu teshkilat türkiye xelqi hemde Gërmaniyediki 3 milyongha yéqin Türk xelqining wekili bolup körünmekte. Biz <<Türk>> ibarisini tilgha alghanda, yalghuz Anadolu tupraqlirida yaki dunyaning her yerliride yashawatqan Türklernila közde tutmaymiz, belki pütün Turan tupraqliridiki bizge qandash bolghan Türkiy milletlerni nezerde tutimiz hemde ularning dertlirige derman, shatliqlirigha ortaq bolushqa gheyret körsimiz. Biz tarixiki tunji Türk dölitining uyghurlar teripidin qurulghanliqini we 1949 – yili Uyghurlarning ana tupraqlirining xitay mustemlikisige esir bolghanliqini bilimiz. Sherqiy Türkistan tupraqliri qizil xitay istilasigha mehkm qilinghandin buyan, Sherqiy Türkistandiki we muhajirettiki Uyghurlar ana wetinining azatliqi yolida mujadililirini dawamlashturup kelmekte. Biz herqachan mezlum Sherqiy Türkistan mujadilisige yar yölekte bolushqa térishtuq we kelgüsidiimu buning üçün térishchanliq körsitimiz.

Turan jughrapiyiside bugün éghir qéyinchiliqlar dewir süriwatidu. Biz birlishish we qutulush üçün küch serp qiliwatimiz. D U Q ning milliy mujadilisi bir pütün Türk mujadilisining bir qismidur. Elwettiki, D U Q yéngi rehberlik qurulmisining birlik, barawerlik astida nusretlerge yol échisigha, Sherqiy Türkistanning musteqilliqigha hessiler qétishigha, yéngi netijilerge wesile bolushigha tilekdashmiz.

Siler türlik bésimler destidin we heq – hoquqsizliqlar sewebidin öz ana yurtunglarda emes, belki dölet sirtida, Gërmaniyeдек bir yat elde qurultay chaqirishqa mejbur boliwatisiler. Shuninggha ishinimenki, Uyghur türkliri tarixta bolghangha oxshash, Türkistandin ibaret ana tupraqlirida qaytidin öz döletlirini quridu we hör, erkin yashash heqlirige sahib bolidu. Sherqiy Türkistan xelqining pat pursetlerde réalliqqa aylinidighan bu kélchikige hichkim tosalghu bolalmaydu we qarshi turalmaydu. Uyghurlarning heqliq bolghan bu mujadilisining ghalibiyiti peqetla waqit mesilisidir.

Türk fédiratsiyoni dunyagha kelgen Alip Arislan Türkesh zamanidin bashlap hazirgha qeder, Turan jughrapiyesidiki qandash milletlarning, bolupmu Uyghur türklirining dertlirige derman bolushqa köngül bölüp keldi. Bundin keyinmu shundaq bolidu we teshkilatimiz her zaman Sherqiy Türkistan dewasining arqida mezmur turidu!>>

Dunya Uyghur Qurultiyi 2017 – yilliq Xizmet Doklati

Dolqun Eysa ependining 6 - Nöwetlik Wekiller Qurultiyi üçün teyyarlighan doklati

(2016 - yili 7 - aydin 2017 - yili 11 - ayghiche élip bérilghan Paaliyetler)

Eziz Wetendashlar, Qimmatlik Wekiller!

2016 – yili 7 – aying 11 – 13 - künliri Parizhda chaqirilghan 5 – nöwetlik wekiller qurultiyidin bir yérim yil ötkende, Sherqiy Türkistanda künsiri éghirlishiwatqan milliy zulumlargha qarshi chare – tedbir izdesh, teshkilat ichide yüz bergen kirizislerge üzül – késil xatime bérish, D U Q ni ismi – jismigha layiq mukemmel bir teshkilat haligha keltürüş we uni qurulush muddialirigha uyghunlashturush zörüiyiti seweblik, D U Q ning Ali rehberi Rabyie Qadir xanimning chaqiriqi bilen qurultay daimi komitétida bu yil 8 – ayda 11- aying 10-12- künliri pewquladde qurultay échish qarari élinghan idi. Bu qararlarning rohigha binaen, 6 – nöwetlik qurultiyimizni ötküzmektimiz.

Nöwette, Sherqiy Türkistan xelqi tarixta misli körülmigen derijide qattiq basturushlarga uchrawatidu. Xitay mustemlikichiliri Sherqiy Türkistan xelqini millet süpitide yoqitishning pütün charilirige murajiet qiliwatidu. Bu qeder éghir wehshilikke qarita dunya sükütte. Biz bolsaq, goya charisizlikke mehkum bolghan bir halettimiz. Bundaq bir sharaitta qilghan ishlar heqqide doklat bérishning eslide zörüiyiti yoq idi. Lékin, Wetendashlirimizning diqqet-ittibari peqet D U Q ichide yüz bergen bezi kirzisler bilenla qélip, <<D U Q zadi nime qildi?>> dégen soal jawapsiz qalmasliqi üçün, bu doklatni neziringlerge sunushqa mejburmiz.

Mezkur xizmet doklati, peqetla Paris Qurultiyidin kiyinki biryérim yil ichide élip barghan paaliyetlirimizning qisqiche xulasisidin ibaret. Paaliyetlirimizning omumiy mezmuni qurultay tor betliride, qurultay xewernamiliride, R F A da we ijtimaiy taratqularda élan qilinip kelgen bolghachqa, möhtirem méhmanlirimizning waqtini qedirlesh yüzsidin tepsili toxtalmaymiz. Chünki, wezipimiz nimilerni qilghanliqimizni dawrang qilish emes, belki yene nimilerni qilishimiz lazimliqi heqqide bash qaturush, izdinish bolishi kérek.

Melum bolghinidek, D U Q ning dunyaning herqaysi jayliridiki rehberliri 5 – qurultaydin kéyinmu intayin cheklik imkanlar ichide, zor pidakarliqlar bilen

nurghunlighan paaliyetlerni elip berishqa térishti. Mesilen; xelqara jamaetchilikning Uyghurlar mesilisige bolghan tonushini chongqurlashturush, Sherqiy Türkistan mesilisining xelqaralishish qedimini tizlitish, Xitay hökümetining Sherqiy Türkistan dawasini xelqarada “terrorizm” qalpighi bilen qarilap ujuqturush süyqestini tarmar qilish qatarliq sahelerde kopligen xizmetlerni ishlidi. Dunya siyasetige tesir körsitidighan döletler we xelqara teshkilatlarning yardimide, xelqara sorunlarda Uyghur mesilisini küntertipe kötürüp, Uyghurlargha bolghan hésdashliqni, qollashni qolgha keltürüş, Xitay hökümetining Uyghurlargha qaratqan basturush we adaletsiz siyasetini ashkara tenqit qilish weziyiti yaratti. Uyghurlar mesilisini B D T munbirige élip chiqish, Yawrupa Parlaméntida <<Uyghur dostluq goruppisi>> qurush qatarliq netijilerge wesile boldi. Xitay besimi bilen Wetinidin ayrilishqa mejbur bolghan we dunyaning herqaysi jaylirigha qéchip chiqqan Uyghur muhajirlarni qutuldurush we ulargha insaniy yardem qilish jehettimu qolidin kelgen xizmetlerni qildi. Töwende, élip bérilghan paaliyetlerdin qisqa üzündiler teqdim qilimiz.

Birleshken Döletler Teshkilati (B D T) diki paaliyetler

D U Q qurulghandin buyan B D T da Uyghurlar mesilisini kün tertipke ekilish uchun kop tirischanliqlarni körsitip keldi. Gerche B D T ning qurulmisida nurghun adaletsizlikler, kemchilikler mejwut bolsimu, Xitaygha oxshash Kishlik Hoquq deprendichiliki Jehette Dunya chimpioni bolghan kuchlarning monipolliqi eghir bolghan bir orun bolsimu, U yenila Yer sharidiki dunya mesililiri muzakire qilinidighan we qarar qilinidighan tesiri eng chong bir organ.

D U Q Uyghurlar mesilisini xelqaralashhturush we B D T munbirige elip chiqish uchun, intayin cheklik imkanlar dairside xéli zor netijilerni qolgha keltürdi, déyish mumkin.

B D T da kuzetkuchilik salahiyitige ige xelqara teshkilatlar bilen yeqindin hemkarlishish arqiliq, B D T da mexsus muhakime yighinliri uyushturush, B D T Kishilik Hoquq Kengishining we herqaysi komitétlirining mesulliri bilen uchrushush, ulargha Uyghurlar heqqide dokilat berish, materyal teqdim qilish, Uyghur kishilik hoquq weziyiti heqqide mexsus dokilatlarni teyyarlap B D T kishlik

Hoquq kengishige yollash, démokratik doletlarning B D T diki elchilirini ziyaret qilish, ularni Sherqiy Turkistan xelqi duch kéliwatqan pajielerdin xewerdar qilish we ulargha Uyghur xelqining arzu - teleplirini bildurush ... qatarliq xizmetler ching tutup ishlendi.

Otken bir yildin koprek waqit ichide B D T da elip barghan paaliyetlerge misal süpitide towendikilerni körsitip ötümis:

1. B D T aldida Namayishlar

- Paris Qurultiyidin kéyin, jiddiy heirketke kiriship 2 aygha yeqin waqit Yawrupa miqyasida seperwerlik xizmiti elip berip, 2016 – yili 16 – sintebir küni D U Q, Xelqara Tibet herikiti teshkilati bilen birliship, Jenwediki B D T binasi aldida xitaygha qarshi 2 ming kishilik namayish élip bardı. Bu namayishqa yawrupadiki Germaniye, Gollandiye, Belgiye, Fransiye, Swetsariye qatarliq döletlerdin 8000 ge yeqin qérindashlirimiz kélip qatnashti.
- 2017 – yili 17 – yanwar, Xitay Dölet reisi Xi jingping Jenwege kilip, B D T da nutuq sözlesh munasiwiti bilen, B D T binasi aldida Germaniye we Shiwétsariyediki Uyghurlar birlikte Shi jingpinggha qarshi namayish élip bardı.

2. B D T Kishlik Hoquq Kengishi we Alahide Munberlirining yighinlirida

- 2016 – yili 9-ayning 13-künidin 30 –künigiche ötküzülgen 33-nöwetlik yighini,
- 2017-yili 2-ayning 27-künidin 3-ayning 24-künigiche ötküzülgen 34-nöwetlik yighini,

- 2017-yili 6-ayning 6-künidin 23-künigiche ötküzülgen 35-nöwetlik yighini,
- 2017-yili 9-ayning 11-künidin 29-künigiche ötküzülgen 36 -nöwetlik yighinlirigha qatniship, her qetimliq omumiy yighinda söz heqqige eriship, Uyghurlar weziyiti toghruluq bayanat berduq.
- 2016 - yili 24 - 25- noyabir B D T <<Azsanliqlar munbiri>> yighinigha qatniship, omumiy yighinda bayanat berduq. Bu Xitay hökümitining tosquqluq qilishigha uchrup, B D T da kop talash-tartishqa sewep boldi.
- 2017-yili 4-ayning 24-künidin 5-ayning 6-künigiche, B D T ning Newyorkda ötküzilgen <<Yerlik Milletler daimiy Munibiri>>ning yighinigha qatniship, mexsus bayanat teqdim qilduq.

3. B D T da ötküzülgen parallil yighinlarda teqdim qilghan doklatlar

- 2016-yili 9-ayning 19-küni DUQ, Tibet Surgun Hökümiti we Xitayda Kishilik Hoquq Teshkilati birlikte, “Xitaydiki Diniy Itiqat Erkinligi” digen témida yighin orunlashturup, Sherqiy Turkistandiki Diniy besim heqqide dokilat teqdim qilduq.
- 2016 - yili 21 - noyabir, B D T da ötküzülgen <<Kishilik hoquq, Démokratiye, Qanun bilen idare qilish>> yighinida mexsus dokilat teqdim qilduq.
- 2016 - yili 23 - noyabir, B D T da ötküzülgen, <<Ötülgen Kirizislar, Untulghan Qurbanlar we Insaniyet duch kéliwatqan Xirislar >> namliq yighinigha qatniship, dokilat teqdim qilduq.
- 2017 - yili 21 - féwral, 25 xelqaraliq teshkilat birlikte uyushturghan <<Démokratiye we kishilik hoquq üçün Jenwe aliy derijilikler uchrushishi>> namliq yighinigha qatniship doklat teqdim qilduq.
- 3-ayning 14-küni, “Xitay - Pakistan Iqtisadi Karidori we uning Sherqiy Turkistangha bolawatqan tesiri” namliq yighinda dokilat teqdim qilduq.
- 2017-yili 3-ayning 15-küni, B D T da ötküzülgen “ Xitay we Kishlik Hoquqni omumi yuzluk közdin kechurush qaidiliri” namliq yighinda dokilat teqdim qilduq.
- 6-aying 19-küni, B D T da bolup ötken, “Xitay- Pakistan iqtisadi Karidorida Baluchi we Uyghur xelqlirining orni” digen yighinigha qatniship, dokilat teqdim qilduq.

4. B D T ning herqaysi organliri bilan bolghan uchrushushlar

- 2016-yili 11-ayning 22-küni, B D T Kishlik Hoquq Ali Komisarliqining wekilliri bilan uchrushush ötküzüp, Kerem Abduweli, Abduqadir Yapchan, Abdusemet Qarihajim, Omerjan Bozqir... qatarliq diniy zatlar we Siyasiy tutqunlar mesilisini sozleshtuq.
- 2017-yili 3-ayning 13-küni, B D T Diniy Itiqat ishliri boyiche alahide emeldari Ehmed Shahid bilan mexsus uchrushush ötküzüp, Sherqiy Turkistandiki Diniy besim weziyetliri heqide dokilat teqdim qilduq.
- 2017-yili 3-ayning 14-küni, B D T <<Iz -dereksiz Ghayip bolghanlar komitétii>> emeldarliri we B D T ning Qanunsiz Tutqun qilish, xalighanche Ölüm Jazasi berish mesilisi boyiche alahide emeldari bilan uchrushush ötküduq we ulargha dokilat berduq.
- 2017-yili 3-ayning 15-küni, B D T Kishlik Hoquq Ali Komisarliqining Xelqara Teshkilatliri ishvanisi bilan uchrashtuq.
- 2017-yili 9-ayning 19-küni, B D T ning Kishlik Hoquq Paaliyetchiliri boyiche alahide emeldari Micheal Forst ependi we uning xizmetchiliri bilan mexsus uchrushush elip barduq.

5. Döletlarning B D T diki Déplomatliri bilan korushushler

- Her qetimliq kishlik hoquq yighini jeryanlirida döletlarning, bolupmu demokratik döletlarning B D T diki elchiliri, déplomatliri bilan uchrushush elip barduq. Mesilen; 2017-yili 9-aydiki 36-nöwetlik yighin jeryanida, Amerika, Germaniye, Chex, Shwetsariye, Fransiye, Shwétsiye, Tayland,

Kanada, Irlandiye, Awistériye... qatarliqi döletlarning déplomatliri bilen ayrim-ayrim korushtuq.

Yawrupa Parlaménti we Yawrupa Ittipaqidiki Paaliyetler

Yawrupa Ittipaqi 27 Eza dölettin teshkil tapqan, dunyadiki eng chong siyasi we iqtisadi birlik bolush süpiti bilen, Dunya siyositige tesir qilidighan kuchtur. Shunga Sherqiy Turkistan mesilisini Yawrupa Ittipaqida, jumlidin Yawrupa Parlamentida kün-tertipke elip kilish D U Q ning eng muhim we istratégiyelik paaliyet pilanliridin biri bolup keldi. Otken biryerim yil ichide Yawrupa Ittipaqi we Yawrupa Parlamentida elip barghan muhim paaliyetlerdin töwendikilerni bayan qilip ötüsh mumkin:

1. 2016 – yili 8-9- sintebir künliri Yawrupa parlaméntida bolup ötken <<Déplomatiye Munbiri>> yighinigha qatniship dokilat berduq.
2. 2016 – yili 10 – öktebir Yawrupa Parlaméntida ötküzülgen <<Ilham toxti we saxarov mukapati>>namliq ilmiy muhakime yighinigha qatnashtuq.
3. 2016 – yili 26 – öktebir, Yawrupa Komisiyuni tashqiy ishlar ministerliki teripidin uyushturulghan <<Xitaydiki kishilik hoquq>> söhbet yighinigha qatniship dokilat teqdim qilduq.
4. 2017 – yili 23 - yanwardin 27-yanwarghiche, bir hepte Yawrupa parlaméntida mexsus déplomatik paaliyetler bilen meshghul bolduq. Yawrupa Parlamentida Uyghur Dostluq goruppisini qurush uchun birqatar paaliyetlerni elip barduq. Bu bir hepte jeryanida Yawrupa Parlamenti Kishilik hoquq komitéting reisi Panséri bashliq 25 neper Parlamént ezaliri bilen ayrim-ayrim uchrushush ötküzduq.
5. 2017 – yili 7-8-9- Féwral künliri, yene bir qetim Yawrupa parlaméntida ziyarette bolup, bir qisim parlamént ezaliri bilen söhbet ötküzduq we Parlaméntta chaqirilghan <<Xitayning térrorluqqa qarshi turush qanuni we buning Tibet, Uyghurlargha bolghan tesiri>> namliq xelqaraliq yighinda doklat teqdim qilduq.
6. 2017 – yili 21 – mart küni, Yawrupa parlaméntida Kishilik Hoquq Komitéti teripidin mexsus orunlashturulghan “ Uyghurlarning kishilik hoquq weziyiti” heqqidiki guwaliq berish yighinigha qatniship, Kishilik hoquqni Közitish

teshkatining asiya ishlari mudiri Sophi Richartson, Mari Holzman qatarliqlar bilan birge guwaliq berduq.

7. 2017 – yili 26 – marttin – 29 – martqiche, Yawrupa parlaméntida yene bir qatar uchrushushlarni elip berip, Uyghur dostluq goruppsining teyyarlik xizmetlerini elip barduq.
8. 2017 – yili 29 – mart küni, D U Q, U N P O we Yawrupa Parlamenti Liberal-Demokratlar ittifaqining birlikte teshkillishi bilan Yawrupa parlaméntida <<Uyghurlarning Diniy itiqad we sayahet erkinlikining cheklinishi>> témisidiki ilmiy muhakime yighini ötküzduq.
9. 2017 – yili 6 – ayning 20 – küni Yawrupa Komisiyunining tekliwige binaen, Yawrupa Komisiyuni we Xelqara teshkilatlarning sohbet yighinigha qatniship, xitay bilan yawrupa birlikining dialogida otturigha qoyushqa tégishlik Uyghurlargha ait mesililerni anglattuq.
10. 2017 – yili 10 – ayning 17 – künidin 19 – künigiche, D U Q rehberliri Yawrupa parlamenitda bir qatar uchrushushalr elip barduq.
11. 2017 – yili 10 – ayning 19 – küni Yawrupa parlaméntida <<Uyghur dostluq Goruppsi>> muweppiqiyetlik quruldi.

Herqaysi Döletlerde élip barghan Siyasiy, Ijtimaiy, Mediniy Paaliyetler we qatnashqan Xelqaraliq yighinlar

1. 2016 – yili 12 –15 - awghust D U Q rehberliridin bir ömek Wéngiriyening Budapéshit sehride ötküzülgen 6 – nöwetlik Turan qurultiyigha qatniship,

qurultaygha kelgen yuzmingha yeqin kishilerge Uyghur tarixi, medeniyitini tonutush paaliyiti elip barduq.

2. 2016 – yili 17 – awghust D U Q muawin reisi Ümid Agahi ependi Uyghur – Hon dostluq munasiwetlirige qoshqan töhpisi üçün Honlar qurultiyi teripidin altun midal we sherepname bilen tartuqlandi.
3. 8 – ayning 25 – küni Daniyede «Xitay yoli tetqiqat jemiyyiti» teripidin ötküzülgen 3- Nöwetlik xelqaraliq ilmiy muhakime yighinigha qatniship dokilat teqdim qilduq.
4. 2016 – yili 27- sintebirdin 4 – öktebirgiche Rabiye xanim, Omer Kanat bashliq D U Q rehberliri Ispaniyening kataloniye ölkiside <<Kishilik hoquqni qoghdaydighan sheherler>> paaliyitige qatniship, herqaysi sheherlerde dokilat sozlep, Uyghur mesilisini anglattuq.
5. 2016 – yili 19 – öktebir küni, Berlinda Germaniye tashiq Ishlar ministerligide ötküzülgen <<Xitaydiki kishilik hoquq mesililiri>> heqqidiki pikir amlashturush yighinigha qatnashtuq.
6. 2016 – yili 3- 4 – noyabir Monakoda ötküzülgen xelqara jemiyyetler ittifaqining yüzge yeqin xelqara teshkilat wekiliri qatnashqan xelqaraliq uchrushishta Uyghurlar mesilisini anglattuq.
7. 2016 – yili 8-9- noyabir Bérin shehride ötküzülgen 14 – nöwetlik <<Kishilik hoquq we döletni qanun boyiche idare qilish mesilisi dialogi>> yighinigha qatnashtuq.
8. 2016 – yili 11 – noyabir Myunxénda <<Ikki Jumhuriyetni xatirilesh we Rabiye xanim tewellutining 70 yilliqini xatirilesh>> paaliyiti ötküzduq.
9. 2016 – yili 12 – noyabir, Gërmaniyening kölin shehride chaqirilghan Türk ayallar qurultiyida Sherqiy Turkistan Ayallairining weziyitini anglattuq.
10. 2016 – yili 12 – noyabir D U Q tetqiqat merkizining orunlashturushida, Myunxén shehride istratégiye bilimliri boyiche 8 döletin kelgen Uyghur wekillirige léksiye teqdim qilduq.
11. 2016- yili 20 – noyabir küni Norwégiyening bérigin shehride ötküzülgen Rafto fond qurulghanliqining 30 yilliqini xatirilesh murasimigha qatnashtuq.
12. 2016 – yili 1 – dékabir Bérinda Gërmaniye parlaménti kishilik hoquq komitéting bezi rehberliri bilen söhbetler élip berildi.
13. 2016 – yili 7 – dékabir, Amerika Kongirisida <<Xitaydiki insan heqliri deprendichiliki we uning hazirqi ehwali>> namliq guwahliq bérish yighinida guwaliqtin öttuq.

14. 2016 – yili 12 – dékabr Ilham Tohti goruppisi teripidin orunlashturulghan Bawariye parlaméntida chaqirilghan <<Ilham toxti we Uyghurlarning kishilik hoquqi>> namliq yiggingha qatnashtuq.

15. 2017 – yili 11 – féwraldin 18 – féwralghiche D U Q reisi Rabiye xanim bashliq qurultay rehberleri Yaponiyede ziyarete bolup, Yaponiyening bezi dölet xadimliri bilen uchrashuq we türlik yigginlarda doklatlar teqdim qilduq.
16. 2017 – yili 25 – féwraldin 27 – féwralghiche D U Q rehberliri Shimaliy qibris türk jumhuriyitida ötküzülgen tunji nöwetlik <<Sherqiy türkistan Istratégiye muhakime yighini>> gha qatnashtuq.
17. 2017 – yili 1 – mart, Amérika dölet mejlisi xadimliri bilen uchrushush ötküzduq.
18. 2017 – yili 2 – Mart Bérlingha bérip, Gérmaniye tashqiy ishlar ministerlikining bir qisim muhim ezaliri bilen söhbetler élip barduq.
19. 2017 – yili 1 – April küni, D U Q Gollandiyediki Sherqiy Türkistan maarip jemiyyiti uyushturghan <<Xitayning esebiylikni tügitish nizamining xeterlik aqiwetliri>> namliq söhbetke qatnashtuq.
20. 2017 – yili 2 – April küni D U Q muawin reisi Séyt tumtürk bashchiliqidiki Uyghurlar qeyseride Türkiye bash ministéri Binali yildirim bilen körüshuq.

21. 2017 – yili 11 – April, Chex jumhuriyitining Praga shehrinde chaqirilghan <<Radikalliqtin saqlinish, Ashqunluqqa qarshi istratégiye tüzüp chiqish>> yighinigha qatniship doklat teqdim qilduq.
22. 2017 – yili 19 – may 2 – nöwetlik <<Sherqiy Türkistan Istratégiye muhakime yighini>> bérinda ötküzüldi. D U Q rehberirimu qatnashtuq.
23. 2017 – yili 26 – may teywende ötküzülgen <<Asiya – Ténch okyan hemkarliq bixeterlik yighini>> gha qatniship doklat teqdim qilduq.
24. 2017 – yili 6 – ayning 26 – 28 künliri, Shotlandiyede ötküzilgen U N P O ning 13 – nöwetlik qurultiyigha qatnashtuq. Dolqun Eysa ependi U N P O ning muawin reisi bolup saylandi.
25. 2017 – yili 7 – 8 – iyul künliri D U Q rehberliri Uyghur, Tibet, Mongghul, Xitay démokratlirining Gérmaniyening Hamburg shehrinde ötküzülgen birleshme yighinigha qatnashtuq.
26. 2017 – yili 7 – ayning 26 – küni Italiyediki Radikal partiye uyushturghan <<Uyghurlarning Nöwettiki weziyitidin guwahliq bérish>> yighini üçün barghan Dolqun Eysa ependi Italiye saqchi dairilirining tosalghusigha uchridi.
27. 2017 – yili 8 – ayning 11 – küni Bérinda chaqirilghan <<Xitayning bir belwagh, bir yol siyasitining Baluchilar we Rayongha bolghan paydisiz tesiri>> namliq yighinda doklat teqdim qilduq.
28. 2017 – yili 21 – awghust parizhda bashlanghan 4 – nöwetlik <<Tibet musteqilliqi muhakime yighini>>gha qatniship, Uyghurlar weziyitini anglatuq.
29. 2017 – yili 7 – sintebir Gérmaniyening Frankfurt shehrinde ötküzülgen <<Xitay démokratik döletlarning hemrahimu?>> namliq yighinda doklat teqdim qilduq.
30. 2017 – yili 1 – öktebir Bérinda chaqirilghan Yawrupa teywen teshkilatleri fédiratsiyesining 47 – nöwetlik yighinigha qatniship söz qilduq.
31. 2017 – yili 10 – ayning 14 – küni D U Q ning teshebbusi we yardimi bilen Shiwétsiyening Sitokholim shehrinde <<Uyghur medeniyet kéchiligi>> paaliyiti ötküzduq.
32. 2017 – yili 10 – ayning 20 -21 – künliri Italiyening Rimda ötküzülgen Erkinlik yürüshi namayishigha qatnashtuq.

33. 2017 – yili 10 – ayning 23 – kuni Gollandiyening Rottérdam shehidiki ürümchi réstoranida xelqara kechürüm teshkilati teripidin ötküzülgen <<Uyghur küni>> paaliyitige qatniship dokilat teqdim qilduq.
34. 2017 – yili 10 – ayning 26 – kuni Amérika dölet mejliside ötküzülgen Uyghurlarning insan heqliri toghrisida Guwahliq bérish yighinigha qatnashtuq.
35. 2017 – yili 10 – ayning 27-29 – künliri Rimda ötküzülgen zorawansiz radikal partiye yighinigha qatniship, Uyghurlar weziyitidin melumat berduq.

Xelqara Teshkilatlar bilen bolghan Hemkarliqlar

DUQ qurulghandin buyan, Xelqara teshkilatlar (NGO) bilen bolghan alaqe we hemkarliqqa ehmiyet berip kelgen idi. 5 – qurultaydin kéyinmu bu hemkarliq üzliksiz dawamlashti. DUQ bilen yéqin hemkarliqta bolup kelgen teshkilatlardin töwendikilerni alahide misalgha élish mümkin:

- Xelqara Kechurum Teshkilati (AI)
- Kishilik Hoquqni Kuzitish Teshkilati (HRW)
- Xeter Astidiki Xelqler Teshkilati (GfBV)
- Xelqara Muhajirlar teshkilatliri
- Wakaletsiz Milletler Teshkilati (UNPO)
- Chigrasiz Insan Heqliri Teshkilati (HRWF)
- Rafto Fondi
- Alkarama Fondi

- Amerika Demokratiyani Ilgiri Surush Fondi (NED)
- Dunya Demokratik Herkiti (WMD)
- Xitayda Kishilik Hoquq Teshkilati (HRIC)
- Kishlik Hoquq Xelqara Fedirasiyuni
- Erkinlik Öyi
- UNITED
- Dunya Ölüm Jazasini Emeldin qaldurush Ittipaqi
- Adil Sotlash
- Xelqara Kishlik Hoquq Merkizi
- Xelqara Islam teshkilatliri
- Xelqara Xristiyan Teshkilatliri
- Türk Teshkilatliri
- Tibet Teshkilatliri
- Xitay demokratik teshkilatliri

Parizh qurultiyidin keyin, Yuqarqi teshkilatlar bilan bolghan hemkarliq munasiwet teximu qoyuqlashturuldi. Ular bilan ozara hemkarliq اساسida, birlikte muhakime yighinliri uyushturush, ularni melumat bilen teminlesh, ular teripidin orunlashturulghan yighinlarga qatniship dokilat teqdim qilish, ular bilan birlikte Namayish, naraziliq paaliyetliri, Metbuat yighinliri uyushturush qatarliq kopligen paaliyetler elip berildi.

Bayanat, Doklat we Teshwiqat Xizmetliri

1. 2016 – yili 7 – öktebir Xitayning passport yighiwélishigha qarshi bayanat élan qilindi.
2. 2016 – yili 11 – ayda D U Q <<Sherqiy Türkistandiki hashar>> heqqide mexsus doklat neshir qildi.
3. 2016 – yili 19 – féwral B D T da <<jenwe Aliy derijilikler uchrushishi>> yighinigha qatnashqan D U Q bashliq 19 teshkilat xitaygha qarshi birleshme bayanat élan qildi.
4. 2017 – yili 27 – féwral D U Q bayanatchisi xitayning térrorluqqa qarshi turush qesemyad yighinini eyiplep bayanat élan qildi.
5. 2017 – yili 29 – féwral Gérmaniyediki xitay elchixanisi teripidin qurulghan <<Shinjang oqughuchilar birleshmisi>>ge qarshi hemde <<Shinjangliq

oqughuchilargha oqush mukapati tarqitish murasimi>> gha qarshi bayanat élan qildi.

6. 2017 – yili 17 – may D U Q <<2016 – yilidiki Sherqiy Türkistanning kishilik hoquq weziyiti>> namliq doklat élan qildi.
7. 2017 – yili 6 – ayning 6 – küni Dunya Uyghur Qurultiyi bayanatchisi bayanat bérip, xitayning «ikki yüzlimilikke qarshi ipade bildürüş» dolqunini eyibledi.
8. 2017 – yili 7 – ayning 5 – küni D U Q bayanat élan qilip, 5 – iyul shehidlrini xatirilidi.
9. 2017 – yili 7 – ayning 28 – küni Italiyede muxbirlarni kütiwélishe yighini uyushturup, Italiye dölitining xitayning bésimi bilen Dolqun Eysani 4 saet aware qilghanliqi eyiplendi.
10. 2017 – yili 9 – ayning 25 – küni Dunya Uyghur Qurultiyi bayanat élan qilip, Misir dairilirini Misirda ghayib bolghan uyghurlarning aqiwitini derhal ashkarilashqa chaqirdi.
11. 2016 – yili 12 – aydin 2017 – yili 7 – ayghiche teshwiqat komitétini teripidin her ayda bir san Uyghurche <<Xewername>> élan qilinip keldi.

Uyghur Yashlirini Terbiyilesh Kursi

D U Q ning 10 yildin buyan élip barghan sistémiliq paaliyetliridin biri, Uyghur Rehberlerni Terbiyilesh programmisidin ibaret. DUQ, Sherqiy Türkistan milliy herikitining aliy siyasi merkizi bolush süpiti bilen Sherqiy Turkistan Milliy Dawasini

téximu küchlendürüş, Teshkilat rehberlirining we milliy dawa sépimizdiki siyasi paaliyetchilirimizning kespiy sewiyesini yuquri kötürüş meqsitide, 2007-yildin itibaren „Uyghur Rehberlerni Terbiyilesh Programmisi “ ni yolgha qoyup keldi. Bu programma Amerika Démokratiyeni Ilgiri Sürüş Fondi (NED)ning maddi qollishi bilen üzliksiz dawamliship keldi. 2007- yilidin 2017-yiligha qeder, bezi yilliri “Terbiyilesh kursi”, bezi yilliri “Xelqara Muhakime yighini” sheklide bolup hazirgha qeder 13 qétim élip bérildi.

Tunji qétimliq programma 2007-yili 5-ayning 6-11-künliri Gollandiyening Gaga shehri we Belgiyening Biryussel shehidiki Yawrupa Parlamentida, 2-qétimliq programma 2008-yili 4-ayning 21-23-kunliri Germaniyening Berlin shehride, 3-qetimlik programma 2009-yili 5-ayning 18-19-künliri Washingtonda (D U Q 3-nöwetlik Qurultiyining hapisida), 4-qetimlik programma 2010-yili 4-ayning 29-künidin 5-ayning 1-künigiche Yawrupa Parlamentida, 5-qetimlik Programma 2011-yili 3-ayning 21-künidin 29-künigiche Awustraliyening Sidney, Adeleid, Melbourn qatarliq sheherliride, 6- qetimlik programma 2012 - yili 5 - ayning 18-20-künliri D U Q 4 - nöwetlik Qurultiyi bilen birge Toykoda elip berildi. 2013 - yili 3 - ayda Jenvede xelqaraliq yighin, 2014 - yili 4 - ayda Germaniyening Myunxen sheride Xelqaraliq yighin, 2014 - yili 11- ayda Jenvede, B D T qanunliri boyiche Terbiyilesh Kursi, 2015 - yili 5 - ayda Washingtonda Terbiyilesh kursi, 2016 - yili 5 – ayda Germaniyening Berlin shehride Xelqara Muhakime yighini sheklide otkuzilgen idi.

Her qetimlik programmigha herqaysi döletlerdin 50-60 etrapida kishi qatnaship keldi. Bu programma arqiliq Teshkilat rehberliri we paaliyetchiler Xelqara qanun, Deplomatiye, demokratiye, kishilik hoquq, B D T, Yawrupa Parlamentining xizmet prinsipliri saheliri boyiche etrapliq melumatqa ige bolush bilen birge, ozara bes munazirler elip berish, pikir bayan qilish, tejribe almashturush, artuqchiliqlirini jari qildurush, kemchiliklirini toluqlash arqiliq özliri turiwaqтан döletlerde Sherqiy Turkistan dawasini sistémliq élip berishta zor ilgirlesh hasil qildi.

5 – qurultaydin kéyin, 2017 – yili 28 - 30 – mart künliri 12 – nöwetlik Uyghur yashlirini kishilik hoquq, Démokratiye, Qanuniy bilimler bilen terbiyilesh kursi yawrupa parlaméntida ötküzüldi. 3 kün dawamlashqan bu kursqa 50 tin artuq Uyghur yashliri dunyaning 5 qit’esidin kélip qatnashti.

13 – nöwetlik terbiyilesh kursi bolsa 2017 – yili 10 – ayning 12 – 15 künliri Shiwétsiyening Istokholim shehrinde ötküzüldi. Bu kursmu 3 kün dawamlisip, yaxshi netije bilen axirlashti.

D U Q ning Uyghur rehberlirini terbiyilesh programisi Muhajirettiki Sherqiy Turkistan Milliy herikiti tarixidiki bir tunji bashlanghuch bulup, Milliy dawa bilen shughullinip kelgen Uyghur teshkilatiri rehberliri tunji qetim Uyghur milliy herikitini Xelq`ara qanunlarga we Hoquqlargha tayandurup elip berishning sistimiliq nezeriywi bilimlirige ige boldi. Dunyaning herqaysi jayliridin tekliq qilinghan Alimlar, Professorlar, xelqara qanun mutixessisliri, Kishlik Hoquq paaliyetchilirining liksiyeliri bilen, B D Tning kishilik hoquq uniwersal bayannamisi, B D T xizmet mixaynizimi, Yawrupa Parlaménti we herqaysi organlirining wezipisi, xizmet usuli, hökümetsiz teshkilatlarning B D T we Yawrupa Birligige tesir körsitish shekli, qarar qobul qildurushqa mejburlash taktikiliri, Uyghurlar mesilisini xelqaralashturush qedimini tizlitishning konkirtni layihiliri hem küresh usuli qatarliq jehetlerde yeni chüshenchiler we küresh yolliri shekillendi. Uyghur rehberliri uzun yilliq küresh musapilirini bu kursta ige bolghan chüshenchilerge selishturup, bundin keyinki küresh nishanlirigha yitishning yeni Istratégiyilirini zamangha layiq rewishte belgilesh pursitige erishti. Kursqa qatnashqan Uyghur rehberler oz doletlirige qaytqandin kiyin, igiligen melumatilirining rohini shu doletlerdiki Uyghur jamaetchilikige yetkuzush bilen birge, shu doletlerdiki emiliy paaliyetleride tedbiqlap unum hasil qildi.

Bu programma dairside echilgan xelqaraliq muhakime yighinlirida Uyghurlar heqqide uzun yillardin buyan tatqiqat elip beriwatqan Uyghur we chetellik Alimlar, mutixesisler, paaliyetchilerning Sherqiy Turkistanning siyasiy, iqtisadiy, Ijtimaiy, mediniyet, maarip, diniy we muhajirlar weziyetlirige ait tetqiqatliri otturigha qoyuldi. Xitay hokumitining basturush siyasetliri we buningha taqabil turushning yolliri heqqide muzakirler elip berildi. Her qetimliq Terbiyilesh Kursi we Xelqara yighinlarda sozlangen maqalilar retlinip, mexsus doklat sheklide neshir qilinip tarqitildi.

Namayish we Naraziliq paaliyetliri

Muhajiretiki milliy Herkitimizde Namayish qilish Xitay hokumitige bolghan naraziliqlimizni, ghezep-nepretlirimizni ipadilesh, her qaysi doletlerdiki yerlik xelqining, dunya jamaetchiligining we xelqara metbuatning diqqet itibarini tartish jehette muhim bir paaliyet sheklimiz bolup kelmekte. D U Q chet'ellerde paaliyet elip beriwatqan teshkilatlirimizning namayish we shuningha oxshash tenchliq sheklidiki naraziliq paaliyetlirini qedem birligi bilen, bir tutash elip berishni ishqa ashurdi.

Barin Inqilawi, Ghulja weqesi, Urumchi Qirghichhiliqi, Xelqara Kishlik Hoquq kuni, 10-ayning 1-kundiki Matem kuni, Yerken qirghinchiliqigha oxshash yeqinqi zaman tariximizda yuz bergen muhim weqelerning xatire kunliride we wetende tuyuqsiz weqeler yuz bergende D U Q bir tutash chaqiriq elan qilip hem paaliyet kalindari tuzup chiqip, barliq teshkilatlarni oxshash künde naraziliq paaliyetliri otkuzushke seperwer qilip keldi.

Qazaqistan, Qirghizistan, Seudi Erebiyistangha oxshash doletlarning siyasi weziyitide Namayish qilishqa ruxet bolmighachqa, bu doletlerdiki D U Q rehberliri we teshkilatlar Nezir-chiraq otkuzush shekli bilen awaz qoshup keldi.

Xitay dolet rehberliri demokratik doletlerge ziyaret qilghan waqitlarda, D U Q ning teshebbusi we shu doletlerdiki yerlik teshkilatlarning orunlashturush bilen, bezide oz aldigha, bezide shu doletlerdiki kishlik hoquq teshkilatliri, Tibet

teshkatliri, Xitay demokratik teshkatliri bilan hemkarliship narazliq namayishliri elip bardi. 2016 – 7-aydin bugungiche Uyghurlar merkezlishop olturaqlashqan nurghunlighan döletlerde nahayiti köp namayishlar élip bérildi.

Muhajirlar Xizmetliri

DUQ ning 4-nöwetlik omumi Qurultiyida mexsus muhajirlar komitéti qurulup, muhajirlar mesilisi muhim mesililer qatarida muzakire qilinghan we muhajirlar xizmetliri heqqide mexsus qararlar qobul qilinghan idi. Bu qarar boyiche qurultiyimiz Sherqiy Turkistanliq muhajirlar mesiliside dunyaning herqaysi jaylirida kopligen xizmetlerni elip bardi. Weten ichi we sirtidiki helqimizning D U Q gha bolghan ishenchisi we umudining yuquri koturulishi bilen, dunyaning neride bolsa-bolsun qéyinchiliqqa duch kelgen herqandaq bir Sherqiy Turkistanliq D U Q ning yardimige murajet qilishqa bashlidi. D U Q mu qanchilik qéyin sharaitta bolsa-bolsun, u wetendashlarga imkaniyitining yétishiche yarem qilishqa tiriship keldi. Hetta jiddi ehwallarda mexsus adem ewetip, u yerlerdiki muhajir yurtdashlarni yoqlap, ularning mesililirining hel qilinishi uchun térishchanliq korsetti. Iqtisadi qiynchiliqlini hel qilishqa yaremde boldi.

- 2016-yili 7-ayda Parizhda echilghan qurultaydin kiyin, D U Q muhajirlar xizmitini burunqigha oxshashla ching tutup ishlep keldi. B D T Muhajirlar Yuksek Komisarliqi (UNHCR), muhajirlar mesiliside tesirlik kuchke ige doletlarning hokumet xadimliri, elchixaniliri bilen korushush elip bardi. Otken biryérim yil ichide az dégende 6 qetim B D T muhajirlar komisraliqining bash shitabi bilen Taylandtiki 60 neper qerindishimiz, Misirdin qechip Turkiyediki UNHCR ishxanisigah murajet qilghan qerindashlimiz we Misirning özide UNHCR ge iltija qilghan qerindashlimiz, Abduqadir Yapchan mesililiri munasiwiti bilen korushmiler bolup ötti.
- Misir weqesi yuz bergendin kiyin D U Q derhal Telefun yighini chaqirip, bu mesilini hel qilish uchun bir krizis goruppisi teshkillep, élip berishqa tigishlik ishlarning pilanini muzakire qildi.
- 9-ayda Memet Tohti endi bilen hemkarliship 180 neper qerindishimizning tizimligini retlep chiqip, uni UNHCR ge oz qolimiz bilen tapshurup, ularning yardimige murajet qilduq.
- Buningdin bashqa yene Muhajir we iltijachi yurtdashlarga qanuni meslehet berish, yol korsitish, adwukatliq ishlirigha yaremleshish, siyasi paaliyetlirige

ait guwaliq ispatliri yezip berish, terjimaliq ishlirigha yordem qilish xizmetliri D U Q teripidin biwaste yaki D U Q telimati boyiche herqaysi doleterdiki Teshkilatlar teripidin elip berildi.

- Bugunki künde Tayland turmisida yene 60 etrapida Uyghur muhajirlar tutup turulmaqta. Ularni bixeter bir döletke orunlashturush uchun D U Q imkaniyiti yar bergen dairde eng zor tirishchanliqni körsitip kelmekte.

Mediniyet, Maarip we Ijtimaiy sahediki xizmetler

D U Q Mediniyet, Maarip we Ijtimaiy paaliyetlergimu itibar berip keldi. Jumhuriyetlirimizning qurulus kuni, Tarixiy, Diniy we Milliy bayram künlirimiz munasiwiti bilen D U Q sepwerwelik qilip, herqaysi doletlerde oxshash bolmighan shekilde xatirilesh paaliyetliri otkuzdi. Bu paaliyetler herqaysi doletlerde Uyghur medeniyyitini tonutush, xelqara jemaetni Uyghurlar heqqide etrapliq melumatqa ige qilish bilen birge, yurtdashlirimizning wetenperwerlik rohini kuchlendurushte muhim rol oynidi. Noruz we Meshrep paaliyetliri orunlashturushqa sepwerwelik qilip, milli medeniyyitimizni namayen qilish we bu guzel medeniyyetning Xitay hakimiyiti teripidin yoq qilinushqa uchrawatqanliqini chushendurush arqiliq, Xitay hokumitining mediniyet sahesidiki weyranchiliq siyasi pash qilindi.

Xitay hokumitining yeqinqi yillardin buyan Uyghur Til-yeziqi, Maaripi we Medeniyyetige qaratqan shiddetlik qirghinchiliqi herbir Uyghurda ewlatlarning kelichigi heqqide jiddi oylinish mejburyitini peyda qildi. Weten sirtida, bolupmu Uyghur nopusi intayin az sanliqni teshlik qilghan, emma muhajirettiki dawayimizda yadroluq rol oynawatqan Yawrupa, Amerika elliride bolsa téximu nazuk bir mesile bolushqa bashlidi. Shunga yash-osmurlirimizni terbyilesh we dawayimizning ebediligini kapaletke ige qilish zorur bir mejburiyet bolup qaldi. Qurultiyimiz, herqaysi döletlerdiki Teshkilatlarni, Jamaetchilikni osmurlerni terbiyilesh mektepliri echishqa chaqirdi.

Diniy Xizmetler Saheside

D U Q mexsus Diniy ishlar Komititi tesis qilip, Diniy paaliyetlerge alahide ehmiyet berip keldi. Paaliyetlirimizde milimtimzining diniy héssiyatlirigha hormet qilish we

yash ewlatirimizni Diniy we Milli roh bilen terbiyilesh programmilirini yolgha qoydi. Qurban Heyit, Roza Heyit we Ramizan ayliri ... qatarliq diniy künlirimizde barliq Teshkilatlarni diniy murasimlar otkuzushke seperwer qildi.

D U Q Merkizi orgini her yili Mubarek Ramizan eyida, Gemaniyediki Chet’el deplomatliri, Hökümet we parlament ezaliri, Metbuat, shundaqla Türk-Musulman Teshkilatlrining rehberlirini tekliq qilip, mexsus Iftar ziyapiti orunlashturup keldi. Bu paaliyettin paydilinip, Sherqiy Turkistandiki diniy weziyet heqqide melumat berish we ularning hédashliqini, diqqet itibarini qozghashqa heriket qildi.

Buningdin bashqa, D U Q Diniy ishlar Komititi biwaste xeyri-saxawet ishlerini elip berishqa tirishti. Sediqe-fitir, zakat, Qurbanliq toplash programmilirini yolgha qoyup, weten ichi we sirtida Iqtisadiy qiyinchiliq tartwatqan qerindashlirimizgha imkaniyet yar bergen dairde yarem berip keldi. Misal qilidighan bolsaq; Qurbanliq toplash seperwerligi qilip, Sherqiy Turkistanliqlar we Turk –Musulman Teshkilatliri bilen alaqa qilip, 2017-yili 300 din artuq qurbanliqni ehtiyaji bar qerindashlarga yetkuzup berduq. Ramizan aylirida Sadiqe-fitir toplap, Weten ichi we sirtida sirtida iqtisadiy qiyinchiliq tartwatqan qerindashlirimizgha iqtisadi yarem qilish paaliyetlirini elip bardi.

Buningdin bashqa Diniy Ishlar Komititimiz, Islam döetliridiki teshkilatlar bilen alaqa ornutushqa tiriship, ulargha Sherqiy Turkistandiki diniy besimlar heqqide melumat yollap, ularning hédashliqini qolgha kelturushke tirishti.

B D T Diniy Etiqat mesililiri boyiche alahide wekil Ahmed Shahid endi bilen uchrushup, uningha Uyghurlarning diniy erkinligining besimgha uchrawatqanliqi heqqide pakit we materyallarni teqdim qilip, söhbetler elip bardi.

**D U Q 6 - Nöwetlik Wekiller Qurultiyida maqulluqtin ötken
<<Aliy rehberlik>> heqqidiki qarar**

Izahat :

6 - Nöwetlik Qurultayda 5 -qurultay daimiy komitétini bu yil 6 -awghust küni alghan töwendiki qarar, wekillerning semige sélindi we qol kötürüp awaz bérishi bilen köp sanliqning testiqida maqullandi. Qarardiki Rabiye qadir xanimning qurultay ichidiki ornini we wezipesige alaqidar qisimlar töwendikiche:

1. Dunya Uyghur Qurultiyi da'imiy komitétini bugün échilghan pewquladde kéngeytilgen yighini arqiliq Sherqi Türkistan musteqilliq kürishining yolbashchisi, Uyghur milliy herkiti rehberi we Uyghur xelqining meniwiyy anisi Rabiye Qadir xanimni qurultayning aliy rehberlik ornigha teyinlidi

2. Qurultay re'isi qurultay aliy rehberi Rabiye Qadir xanimgha her 6 ayda bir qétim öz xizmitidin doklat béridu; jiddiy mesililer ustidin pikir we meslihet soraydu.

3. Dunya Uyghur Qurultiyi aliy rehberi Rabiye Qadir xanim xalighan waqtida qurultay ichi -sirtidin wekil tallap we teyinlep, xelqa'arwiw pa'aliyetlirini, musteqil halda dawamlashturidu.

4. Dunya Uyghur Qurultiyi aliy rehberi Rabiye Qadir xanim qurultayning barliq simwolluq yighin-pa'aliyetliride (jumhuriyet kuni, 5- iyul we 5-fewral we barin inqilabi xatirisi, hey't we noruz pa'aliyiti, yengi yil pa'aliyiti qatarliq) sehnining toridin orun alidu, echilish nutiqi yaki tebrik sozi sozleshke dewet qilinidu, aliy rehber murasimgha qatnishalmighan ehwalda, yighin we pa'aliyet uning hawale sozliri bilen bashlinidu.

Qurultay bu qa'idini oz terkiwidiki barliq tarmaq teshkilatlarning yuqarqi simwolluq yighin -pa'aliyetliridimu ijra qilduridu.

5. Dunya Uyghur Qurultiyi aliy rehberi Rabiye qadir xanimning dawa yolidiki barliq xirajiti, jumladin seper we ishxana xirajiti qurultay terpidin teminlinidu. Her bir nowetlik qurultay re'isi, aliy rehber Rabiye qadir xanimning bu chiqimlirini teminleshni ozinging muhim wezipiliridin biri supitide ijra qilidu.

6. Her qetimlik qurultayda aliy rehber Rabiye Qadir xanimning zorur dep qarisa, da'imiy kometitqa birdin ikkige qeder heyetni teyinlesh heqqi bolidu. Bu heyet yaki heyetler re'isliktin bashqa wezipilirige teyinlinidu, qurultay wekillirining qol koturup awaz berishi bilen testiqlinidu.

7. Her qetimlik qurultayda yengi rehberlik heyiti aliy rehber Rabiye Qadir xanimning diqqet-neziri astida weten-milletke bolghan sadaqitini bildurup qesem ichip wezipe tapshuriwalidu.

8. Dunya Uyghur Qurultiyi aliy rehberi Rabiye Qadir xanim pewquladde qurultayning yepilish murasimida birlik we ittapaqliq nutuqi sozleydu; Uyghur xelqighe we qurultay yengi rehberlik yadrosigha qarita muhim chaqiriq we yolyoruqlirini bayan qilidu.

D U Q 6-Nöwetlik Wekiller Qurultiyida Saylam Èlip Bérildi

Saylam Netijisi

11-Noyabir D U Q ning yéngidin tüzitish kirgüzülgen Nizamnamisi birge qarshi yüzdin artuq awazning maqulluqi bilen testiqlanghandin kéyin, Qurultayning omumiy saylimi élip bérildi.

11-Noyabir saylamdin ilgiri, D U Q ning barliq sabiq rehberliri hoquqliridin istipa berdi. Wekillerning birdek testiqlari bilen 6 kishilik saylamgha rehberlik qilish goruppisi quruldi. D U Q sabiq muawin reisi Ümid Agahi (Gérmaniye), D U Q sabiq Bash teptishi Rozimuhemmed Hajim (Qirghizistan), D U Q muawin bash katipi Dr. Erkin Emet (Türkiye), D U Q qanun meslihetchisi Nury Türkeli (Amérika), Tonulghan Uyghur ziyaliridin Rushen Abbas (Amérika) we Ruqiye Turdush (Kanada) qatarliqlar diwan hey'iti bolup xizmet qildi.

Reislikke Dolqun Eysa we Ömer Qanat endiler özini namzatliqqa körsetti. Reis namzati bolghan bu ikki zat, aldi bilen reislikke saylanghandin kéyin qilmaqchi bolghan ishliri heqqide nutuqlar sözlidi.

Démokratik usulda bélet tashlap saylash netijiside, D U Q sabiq bash katipi, wakaletsiz milletler teshkilatining muawin reisi Dolqun Eysa ependi 21 ge qarshi 78 awaz bilen Ömer Qanat ependini yéngip, D U Q reislikige saylandi.

Reislik saylimidin kéyin muawin reisi we ijraiye komitéti reisliri saylap chiqildi. Qurultay terkibidiki 20 din artuq komitétlarning mesullirimu bélet tashlash usuli arqiliq saylandi. D U Q Tetqiqat komitétining sabiq mudiri, Türkiye hajetepe uniwersitétining oqutquchisi, Istratégiye mutexessisi Dr. Erkin Ekrem ependi Muawin reis bolup saylandi:

D U Q ning sabiq muawin reisi, Gërmaniyediki pishqedem inqilapchi Perhat Muhemmidi endi yene bir qétim muawin reislikke saylandi.

D U Q sabiq muawin reisi Ömer Qanat endi Qurultay ijraiye komitétigha reis boldi.

D U Q ning bu qétimqi démokratik saylimi netijiside 27 neper wekil qurultayning herqaysi komitétlirigha wezipilerge teyinlinish bilen birge, herbir komitét mudirigha öz terkibige eza qobul qilish hoquqi bérildi we komitétlarning 6 aylıq xizmet pilanlirini tüzüp chiqish wezipisi tapshuruldi.

D U Q Rehberlik Heyitining Tizimlik

6 – Qurultay Rehberliri

D U Q Aliy rehbiri:

Rabiye Qadir

D U Q Meslihetchiler Komitéti Ezaliri:

**Qehriman Ghojamberdi,
Riza Semedi, Tursun Islam,
Séyit Taranchi**

D U Q reisi:

Dolqun Eysa

D U Q muawin reisliri:

**Dr. Erkin Ekrem
Perhat Yorungqash**

D U Q Ijra'iyé Komitéting reisi:

Ömer Qanat

D U Q Ijraiye komitetining muwin reisliri:

**Semet Abla
Erkin Ehmet**

D U Q Bash Teptishi:

Abdulhékim Idris

D U Q Teptishliri:

**Polat Sayim,
Perhat Yaqup**

D U Q Bayanatchisi:

Dilshat Réshit

D U Q Katipi:

Erkin Emet

D U Q Ichkiy ishlar komitéting mudiri:

Hamut Göktürk

D U Q Muhajirlar komitéting mudiri:

Memet Tohti

D U Q Xitay ishlari komitétining mudiri:	Élshathesen Kökböre
D U Q Diniy ishlar komitétining mudiri:	Turghunjan Alawuddin
D U Q Fondining mudiri:	Abdujélil Emet
D U Q Uchur - Teshwiqat komitétining mudiri:	Ekrem Hézim
D U Q Kishilik hoquq komitétining mudiri:	Zubeyre Shemsiddin
D U Q Ayallar komitétining mudiri:	Amangül Eziz
D U Q Tetqiqat komitétining mudiri:	Enwer Ehmet
D U Q Maarip komitétining mudiri:	Dilnur Qasimova
D U Q Mediniyet komitétining mudiri:	Zeynidin Tursun
D U Q Yashlar komitétining mudiri:	Gheyur Qurban
D U Q Ékiologiyé komitétining mudiri:	Enwer Tohti
D U Q Neshriyat komitétining mudiri:	Abdujélil Turan
D U Q yawrupa parlaménti we B D T wekili:	Kerim Sherif
D U Q Qirghizistan Wekaletchisi:	Rozimuhemmet Hajim
D U Q yiraq sherq we ténich okyan wakaletchisi:	Élham Mahmut

D U Q Yéngi Rehberlirining Qisqiche Terjimihali

1. Rabiye Qadir

Rabiye qadir xanim 1946 -yili 11-ayning 15 – kúni alтай shehrinde dunyagha kelgen. 90- yillarning otturlirida junggo buyiche yettinchi chong bay qatarigha tizilghan. 1997 – Yili Ürümchide ”ming ana pa'aliyiti“ ni bashlighan.

Eyni yillarda Rabiye qadir xanim xitay xelq qurultiyi we siyasiy meslihet kénghishide xelq wekili , aptunum rayunluq soda sana'etchiler birleshmisining mu'awin re'isi, shirketchiler jemiyyitining bash re'isi we bashqa

ijtima'i urunlarda shundaqla 1995 -yili birleshken döletler teshkilatining 4 - qétimlik ayallar qurultiyi yighinida wekil bolup wezipe ötigen. 1997 – Yili xelq qurultiyi we siyasiy meslihet kénghishidiki wekillik orni élip tashlinip, chetelge chiqishi cheklen'gen. 1999 – Yili Siyasiy seweb bilen qolgha élinip, 2000 – Yili sekkiz yilliq qamaq jazasigha höküm qilinghan. 2005- yili 17 – mart kúni türmidin quyup bérilip, Amérikida siyasiy panahliq tiligen.

Rabiye qadir xanim 2006 – Yilidin bashlap arqa – arqidin 5 qétim nobél tinchliq mukapati üçün namzat qilip körsitildi . Uningdin bashqa yene Tamlantos kishilik huquq mukapati we bashqa her túrlük kishilik hoquq teshkilatli ri teripidin jemi 6 qétim xelqaraliq kishilik huquq mukapati bilen teqdirlendi. 2005- Yili Rabiye qadir xanim <<xelqara uyghur kishilik hoquq we démokratik fondi jemiyyiti>>ni qurup chiqti we uning reisi bolup xizmet qildi. 2006 – Yilidin 2017 - yilighiche dunya uyghur qurultiyining re'islik wezipisini ötidi.

6 – nöwetlik D U Q pewquladde wekiller qurultiyi Rabiye Qadir xanimning <<D U Q aliy rehberi>> bolghanliq qararini élan qildi. Rabiye xanim öz nöwitide yene xelqara uyghur kishilik hoquq we démokratiye fondi jemiyyitining re'islik wezipisini üstige élip kelmekte.

2. Dolqun Eysa

Dolqun Eysa ependi 1967 – yili 9 – ayning 2 – kuni Aqsu wilayitining kelpin nahiyiside dunyagha kelgen. 1984 – yili Sherqiy Türkistan uniwersitetining Fëzika fakultëtigha oqushqa kirgen. 1985 – yili Ürümchide yüz bergen <<12 – dékabr oqughuchilar herikiti>>ge qatnashqan. 1987 – yili 12 – ayning 24 – kuni Uniwersitetta <<Pen – Medeniyet uyushmisi>>ni qurghan hemde reislik wezipisini ötep, aqartish paaliyetliri bilen shughullangan.

Dolqun Eysa ependi 1988 – yili 6 – ayning 15 – kuni <<15 – iyun Oqughuchilar namayishi>>ni teshkillep, minglarche Aliy mektep oqughuchiliri bilen Ürümchi kochilirida xitayning milliy zulumlirigha qarshi isyan qilghanliqi seweblik, shu yili 9 – ayda mekteptin heydelgen. 1990 – yilidin 1992 – yilighiche xitay merkizi milletler uniwersitetida Engiliz tili ögengen.

Dolqun Eysa ependi 1994 – yili 5 – ayning 22 – kuni Türkiyege hijret qilishqa mejbur bolghan. Shu yili 9 – ayda Enqerede <<Sherqiy Türkistan oqughuchi yashlar birliki>> namida bir teshkilat qurghan. Dolqun eysa reis, Doktor Erkin Ekrem muawin reis bolghan. 1995 – yili 7 – ayda Qirghizistanning issiqköl rayonida <<Türk dunyasi yashlar qurultiyi>>ni ötküzgen. 1995 – yili 10 – ayda Almatada Dunya Uyghur Yashliri qurultiyining asasi bolghan <<Dunya uyghur yashliri medeniyet küni>> yighinini uyushturghan.

Dolqun eysa ependi 1996 – yili 6 – ayda Gërmaniye kélip siyasiy panahliq tiligen. 1996 – yili 11 – ayda Myunxénda <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>>ni qurup chiqqan. 2004 – yili 4 – ayning 16-19 - künliri <<Sherqiy Türkistan (Uyghuristan) Milliy Qurultiyi>> bilen <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>> birliship <<Dunya Uyghur Qurultiyi>> qurulghandin buyan, mezkur teshkilatta Ijraiye komitéti reisi, Bash katip bolup xizmet qilip kelgen. 2017 – yili 10 – 12 – Noyabir myunxénda ötküzülgen 6 – nöwetlik pewquladde qurultayda Dunya Uyghur Qurultiyigha reis bolup saylandi. U yene <<Wakaletsiz milletler teshkilati>> ning muawin reisi dur.

3. Dr. Erkin Ekrem

Doktur Erkin Ekrem endi 1964 – yili Lenjuda tughulgan. 1981 – yilidin 1986 – yilighiche Sherqiy Türkistan Tibbiy Uniwersitetida oqighan. 1986 – yilidin 1991 – yilighiche Ili wilayetlik doxturxanida ishligen. 1991 – yili Turkiyeye hijret qilgan. 1993 – yilidin 1995 – yilighiche Turkiye Hajetteppe uniwersitetida Magisterliq oqighan. 1995 – yilidin 2003 – yilighiche mezkur mektepte oqup Dokturluq Unwanini alghan. Hazir bu mektepte Dotsentliq wezipisini atqurmaqta.

1999 – yilidin buyan Turkiyede ottura asiya we yiraq sherq mesililiri boyiche Istrategiye mutixesi bolup xizmet qiliwatqan Doktor, Dotsent Erkin Ekrem endi Sherqiy Türkistanning azatliqi yolidiki mujadilisini 1985 – yilidin itibaren wetende xitaygha qarshi siyasiy teshkilat qurush bilen bashlighan. Turkiyeye hijret qilghandin keyin <<Sherqiy Türkistan oqughuchi yashlar birliki>>, <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>> we Hazirqi <<Dunya Uyghur Qurultiyi>> qatarliq köpligen teshkilatlarda Türlik wezipilerni zëmmisige alghan. U <<Sherqiy Türkistan Istrategiye muhakime yighini>> ning teshkilligüchisi we yitekchisi bolup kelmekte. 2017 – yili 11 – ayning 10 – 12 – künliri Myunxénda chaqirilghan 6 – nöwetlik pewquladde qurultayda Doktor, Dotsent Erkin Ekrem endi muawin reis bolup saylandi.

4. Perhat Muhemmidi

Perhat Muhemmidi endi 1964 – yili dunyagha kelgen. 1981 – yili Sherqiy Türkistan Uniwersitetining Til fakultetigha qobul qilinghan. 1985 – yili Ali mektepni tamamlap <shin jiang xelq radio istansisi> da taki 1992 – yili 12 – aygha qeder tehrir we muxbir bolup xizmet qilghan. wetendiki mezkilide herqaysi gezit – jornallarda 200 parchidin atuq Powist, Hékaye we bashqa Edibiy eserliri elan qilinghan. 93 – yili Turkiyeye chiqip, 95 – yilighiche milliy rehberimiz Eysa Yüsüp Alptekin endimning yenida xizmet qilghan. Turkiyede <Sherqiy türkistan yashlar birliki>ning quruluşida hem uning organ geziti <sherqiy türkistan yashliri>ning tesis qilinshida asasiq rol

oynighan we gezitning bash tehriri bolup ishligen. 1995 – yili Germaniyeye kelip yerleshken. Perhat Muhemidi chetelge hijret qilip chiqqan 92 – yilining axiridin taki hazirghiche izchil türde Uyghur milliy herikitining eng aldinqi sépidin yer elip keldi. Türkiye we Germaniyelerde neshir qilinghan <Sherqiy Türkistan yashliri> geziti, <Sherqiy Türkistan> geziti, <Birlik> jornili, <Uchqun> geziti , <Istiqlal> geziti, Uygur teliwiziyesi, Sherqiy Türkistan Uyghur teliwiziyesi qatarliq gezit – jurnal we internet teliwiziyelirining اساسliq qurghuchi hem bash tehriri bolup xizmet qilghan.

Perhat Muhemmidi endi 1996 – yili Germaniyede qurulghan <Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>ning, 1999 – yili yene Germaniyede qurulghan <Sherqiy Türkistan (Uyghuristan) Milliy Qurultiyi>ning we 2004 – yili barliqqa kelgen <Dunya Uyghur Qurultiyi>ning اساسliq qurghuchi ezalirining biri bolup, hazirghiche qurultay teshwiqat komitetining mudiri, 2016 – yilidin tartip D U Q muawin reyisi bolup wezipe ötep kelmekte. Perhat Muhemmidi endi yene 1998 – yilidin tartip Germaniyedeki <Sherqiy Türkistan Informatsiyon Merkizi> ning muawin reyisi we Germaniyede qurulghan <Yawropa Uyghur Tetqiqat merkizi>ning reyisi bolupmu xizmet qilghan.

5. Ömer Qanat

Omer Qanat endi 1961-yili Ghuljida tugulghan. 1971-yili 10 yeshida ailisi bilen birlikte Afghanistan'gha hijret qilghan. 1979-yili Turkiyeye kelip, 1981-yilidin tartip Isa Yüsüp Alipténin endimning katibi bolup ishleshke bashlghan. Isa endim'ning yetekchiligide qurulghan Sherqiy Turkistan Neshiyat Merkizininin <<Sherqiy Turkistan Awazi>> namliq 4 tillik pesillik zhornilini neshir qilghan. 1986-yili <<Sherqi Turkistan Waqfi>> teshkilatining eslige kélishige küch chiqarghan. 1988 – yili Gërmaniyege kélip <<Azatliq Radiosi>> da ishleshke bashlghan. 1990 – yili 10 – ayda Myunxéndiki öyide Erkin Alptekin, Enwerjan, Esqerjan, Jelil Qarim, Ablikim Xoten qatarliq qerindashlar bilen <<Yawrupa Sherqiy Turkistan Birligi>> teshkilatini

qurup chiqqan. 1996-yili, Perhat Muhammed we Ilyar Omer bilen birlikte Gherp ellride neshir qilinghan Uyghur tilidiki tunji zhornal hesaplanghan <<Birlik>> zhornilini chiqarghan.

Omer Qanat ependi 1992-yili Turkiyining Istanbul sheride otkuzulgen 1-nowetlik Sherqiy Turkistan Milliy Qurultiyida Tashqi Ishlar mesilisi mesuli bolup saylanghan. 1996-yili we 1998-yili ötküzülgen Dunya Uyghur yashliri qurultiyining reisi bolghan. 1999-yili Ameriki'gha yötkülüp, 2000-yili Amerika Uyghur Birleshmisining bash katibi, 2002-yili bolsa muawin reisi bolup saylanghan. Shundin buyanqi 17 yildin beri Amerika Birleshmisi muawin reislik wezipisini izchil halda dawamlashturp kelmekte. Ömer Qanat ependi 2003-yili Nury Turkel, Alim Seytoff bilen birlikte Uyghur Kishilik Hoquq Qurulushini qurulushi, 2004-yili Dunya Uyghur Qurultiyining qurulushida muhim rol oynighan hemde National Endowment for Democracy teshkilatining maddiy yardimini qolgha keltürüshte halqiliq rol oynighan. U D U Q ning 2 – 3 – 4 – we 5 - nowetlik qurultaylirida D U Q muawin reisi bolup saylanghan. D U Q 6-nowetlik qurultiyida D U Q Ijraiye kometiti reisi bolup saylandi.

6. Semet Abla

Semet Abla ependi 1966 - yili Sherqiy Türkistanning Aqsu shehride dunyagha kelgen. 1983-yildin 1987-yilghiche Qeshqer pedagogika inistituti(hazirqi Qeshqer uniwersitèti)ning Uyghur Til - Edebiyati kespide oqughan. 1987 - yili oqush püttürup Aqsu wilayetlik 1-otra mektepte 1996 - yilghiche oqutquchi bolup xizmet qilghan. 2000 - yilidin 2002 - yilghiche Qirghizistanning paytexti Bishkek shehride «Sherqi Türkistan uchur merkizi»ning shu yerde turushluq muxpiri bolup ishligen. 2002 - yili Norwegiyege kelgen. 2003 - yildin 2010 - yilghiche Norwegiye Uyghur Komitetining katip we reislik xizmitini ishligen. 2009 - yilidin 2012 - yilghiche Dunya Uyghur Qurultiyining muawin reislik wezipiside bolghan. Semet Abla ependi yene Oslo shehridiki «Uyghur Islam Medeniyet merkizi» ning qurghuchiridin biri. U 2010 - yildin hazirghiche Norwegiye Uyghur Komitetining hey'et ezasi we meslihetchisi bop ishlep keliwatidu. 2013 - yildin 2015 - yilghiche Oslo we Akershus ali mektiwide mexsus pedagogika kespide oqughan.

7. Erkin Ehmet

Erkin Ehmet 1981- yili Qazaqistanning Almuta shehiride tughulghan. 1987-1998 – yilliri Uyghur ottura mektepni püttürgen. 1999-2004 yili <<Qazaqistan Yourist instituti>>ni tamamlighan. 2010 - yili “Qazaqstan Uyghur Yashlar Birligi” teshkilatka eza bolghan. 2012 - yili shu teshkilatka reis bolup saylanghan. 2014 – yilidin buyan, mezkur teshkilatning pexriy reisi we meslihetchisi bolup xizmet qilip kelgen. 2016 – yili Parizhda chaqirilghan 5 – nöwetlik qurultayda D U Q muawin reisi bolup saylanghan. 2017 – yili Myunxénda chaqirilghan 6 - nöwetlik Pewquladde qurultayda Ijraiye komitétigha muawin reis bolup saylandi.

8. Abdulhakim Idris

Abdulhakim Idris 1968- yili Sherqiy Türkistanning Xoten Shehride Dunyagha kelgen.

U Xoten, İstanbul, Qahire, Myunxén we Washingtonlarda Telim-Terbiye körgen. Iqtisat sanaet kespide (Industriekaufmann- Industrial manager) oqighan. Erebeche, Germanche, Engilizche we Türk tillirini bilidu.

Abdulhakim Idris 1991- Yili Germaniyening Myunxen Shehride qurulghan <<Yawrupa sherqiy Turkistan birligi>> teshkilatining, 1996 - yili Myunxenda qurulghan <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>>ning, shundaqla 1999 - yili Myunxenda qurulghan <<Sherqiy Turkistan (Uyghuristan) milliy qurultiyi>>ning hemde 2004 - yili Myunxénda qurulghan <<Dunya Uyghur Qurultiyi>>ning qurghuchi ezaliridin biridur. Abdulhakim Idris endi ilgiri – kéyin, yuqirida tilgha élinghan teshkilatlarda Fond mudiri, Ijraiye komitéti reisi, muawin reis, Muhajirlar Komitétining mudiri qatarliq wezipilerni ötigén. 2017 – yili 11 – ayning 10 – 12 – küni Myunxénda chaqirilghan 6 – nöwetlik qurultayda D U Q Bash teptishi bolup saylandi. U yene Amérika Uyghur birleshmisining heyet ezasidur.

9. Polat Sayim

Polat Sayim endi 1967- yili Ürumchide tugulghan. 1984- yilidin 1989- yilighiche Sherqiy Türkistan tibbi inistitutining dawalash kespide oqughan. 1990- yili Awistraliyege kochmen bolup taki 1995- yilighiche igilik tiklesh bilen shughullangan, 1995- yilidin boshlap Awistraliye Viktoriya Uyghur jemiyyetining katiplik we boshqa qoshumche xizmetliride bolghan. 2005- yilidin hazirghiche mezkur jemiyyetning reislik wezipisini öte kelmekte. Polat Sayim endi 2006 - yilidin boshlap D U Q ning vitoriyada turushluq wekili bolghan. 2016 - yili D U Q muhajirlar komitetining mudiri bolup saylanghan. 2017-yili ötküzülgen 6 – nöwetlik qurultayda teptish bolup saylandi.

10. Perhat Yaqup

Perhat Yaqup 1967-yili Qaramay shehrinde tugulghan. 1984 - yilidin 1988 - yilighiche Ürumchide "shinjang néfit uniwersiteti"ning mashinisazliq fakultetida oqughan. 1985 - yildiki 12 – dekabr oqughuchilar herkitige qatnashqan. Mektep pütürüp néfit idariside 2002 - yilighiche xizmette bolghan. 2003-yili norwégiyeye kelip siyasiy panahliq alghan. U 2003-yili norwégiye uyghur komiteti qurulghandin tartip, norwégiye uyghur komitetida teshwiqat hey'iti, katip, teptish, reis qatarliq wezipilerni ötigen. Nöwette norwégiye uyghur komitetining mu'awin re'isi. 6 – nöwetlik D U Q pewquladde wekiller qurultiyida Teptish bolup saylandi.

11. Dilshat Réshit

Dilshat Reshit endim 1967 – yili dunyagha kelgen. 90 – yili chetelge hijret qilib chiqqan we Shiwetsiyeye kelip yerleshken. 1999 – yili Germaniyede qurulghan <<Sherqiy Türkistan informatsiyon merkizi>>ning muawin reisi we bayanatchisi bolup Uyghur milliy herikitige atlanghan. U hazirgha qeder <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>>, <<Sherqiy Türkistan (Uyghuristan)

milliy qurultiyi >> we <<Dunya Uyghur Qurultiyi>> ning tashqi ishlargha mesul rehbiri, daimiy komitét hem ijraiye komiteti ezasi, shundaqla bu Qurultaylarning bayanatchisi bolup xizmet qilip kelgen. U 6 – nöwetlik D U Q Pewquladde qurultiyida yene bir qétim qurultay bayanatchisi bolup saylandi.

Dilshat Reshit ependi Uyghur xelqi, Xelqara jamaetchilik we dühminimiz xitay hakimiyitimu etirap qilghan Uyghur milliy herikitining birdin bir bayanatchisidir.

12. Dr. Erkin Emet

Dotsént doktor Erkin Emet Yopurgha nahiyesinde dunyagha kelgen. 1982 - yili Beyjing merkizi Milletler Uniwersitéti Uyghur Tili we Edebiyat kespini tügitip oqutquchi bolup ishligen. 1988-yili Türkiyege kélip Enqere Üniwersitéti Til we Tarix-Jughrapiye fakultétida magistérlig, doktorluqni püttürgen. U, 1992 - yilidin tartip enqere uniwersitéti til we tarix-jughrapiye fakultéti hazirqi zaman Türkiy tilliri we

edebiyatliri kafédrasida Uyghur tili derslirini bermekte.

Dotsént doktor Erkin Emet ependi 1998 - yilidin tartip <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultéyi>>, <<Sherqiy Türkistan (Uyghuristan) Milliy Qurultéyi>>da Türlik wezipilerni ötigen. U, 2017-yili 11-ayda Myunxénda chaqirilghan pewquladde qurultayda D U Q katipi bolup saylandi.

13. Hamit Göktürk

Hamit Göktürk ependi 1950 – yili Yerken nahiyesinde dunyagha kelgen. 1961 – yili Awghanistangha köchken. 1965 – yili türkiyege kélip yerleshken. 1979 – yili Konya seljuq pidagogika inistétutini ijtimaiy penler boyiche baklawérliq unwani bilen tamamlighan. 1975 – yilidin bashlapla Qeyseride qurulghan 3 ammiwi teshkilatlarda rehber bolup wezipiler öteshke bashlighan. 1993 – yilidin 2011 –

yilighiche Istanbuldiki <<Sherqiy Türkistan weqpi>> da Mudir, bash katip, reis bolup ishligen. 1981 – yili Merhum lider Eysa yüsüp Aliptékinning mexsus katipi bolup xizmet qilghan. Merhum Muhemmed riza békin pasha ependi bilen 18 yil birge ishligen. 1992 – yili Istanbulda chaqirilghan <<Sherqiy Türkistan Milliy Qurultiyi>>da ijraiye komitéting katipi bolghan. 2014 – yilidin buyan <<Uyghur xewer we tetqiqat merkizi>> hemde uning tarmiqidiki <uyghur . net> torida mesul xadim we Türkche bölümige tehrir bolup ishlep kelmekte. U xitay turmisidiki Uyghur ziyalisi Ilham toxtining eserlerini toplash, retlesh, türkche terjime qilip basturush ishlirigha hessiler qoshqan. 6 – nöwetlik qurultayda D U Q ichkiy ishlar komitéting mudiri bolup saylandi.

14. Memet Tohti

we wezipe aldi.

Memet Tohti ependi 1980- yillardin bashlap taki hazirghiche weten ichi we sirtidiki Sherqiy Türkistan musteqqilliq herketlirige Aktip qatnishop, musuliyetchanliq bilen wezipe ötep keldi. 12- Dikabir Oqughuchilar herkiti Memet Tohti ependi'ning hayatidiki eng chong ehmiyetlik we burulush xarakterlik tarix hésaplinidu. U 1991 - yili hijret qilghan. Muhajiret hayatida bolsa 1992 - Yili Istanbulda chaqirilghan 1- Qetimliq Sherqiy Türkistan Milliy Qurultiyigha qatnashti

1999- yilidin bashlap Siyasi paaliyetlirini Kanadani merkez qilib dawamlashturush bilen, Kanadadiki tunji Uyghur teshkilatining qurghuchisi boldi we shu jeryanda Dunya Uyghur Yashlar Qurultiyining reisi, Dunya Uyghur Qurultiyining 2 nöwet muawin reisi bolup saylinip, 2009 -Yilighiche shu wezipilerni aqturup keldi. 2010-2012 yilliri arisida Dunya Uyghur Qurultiyining Yawrupa Birlikige teyinlen'gen alahide wekili bolup Yawrupa Parlamintida ishlidi hemde 2011-yili Yawrupa Parlamintida Qedim Sheher Qeshqerning chëqilishi toghurluq nahayiti muhim bir Konfransning èchilishigha, arqidinla Qeshqer Shehrining chëqilishini toxtutush heqqide Yawrupa Parlamintining Qarar Qobul Qilishigha türkte boldi. 2017- yili chaqirilghan 6- qetimliq Alahide Qurultayda Dunya Uyghur Qurultiyining

Muhajirlar Komititigha mesul bolup saylanghan Memet Tohti ependi, hazir Kanada'ning Toronto shehrinde yashaydu we Qanun sahaside xizmet qilidu.

15. Élshat Hesen Kökböre

Élshat Hesen Kökböre ependi 1962 – yili ghuljida dunyagha kelgen. 1983 – yili Dalyen sanaet inistitutida xémiye injinérliq kespige oqushqa kirgen.. 1985 – yili 12 – ayning 27 – küni Dalyende xitaygha qarshi namayish uyushturush bilen siyasiy kürishini bashlighan. 1988 – yili oqush püttürüp Shixenze oqutquchi terbiyilesh merkizide 2003 – yilighiche oqutquchiliq qilghan. 2003 - yili wetenni terk étip, Amérikigha kélip yerleshken. Amérikigha kelgendin bashlapla milliy dewagha özini béghishlighan.

Élshat hesen kökböre ependi hazir Amérika Uyghur birleshmisining reislik wezipisini ötewatqan bolup, u muhajirettiki hayatida köp qétim mezkur teshkilatta her türlik wezipilerni zimmisige élipla qalmay, D U Q dimu hazirgha qeder oxshimighan wezipilerni ötep kelgen. 2017 – yili chaqirilghan 6 – növetlik qurultayda D U Q xitay ishliri komitéting muridi bolup saylandi. Uning xitay tilida yazghan yüzlerche eserliri xitayche uchur wastilirida keng tarqalghan. U Uyghurlar mesilisini xitay xelqige anglitishqa zor hesse qoshup kelmekte.

16. Turghunjan Alawdun

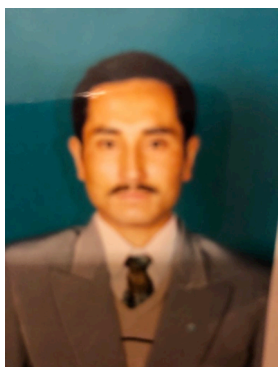

Turghunjan Alawdun ependi Shayar nahiyside tughulghan. 1983 - 1988 yilliri arisida Shayar we Qeshqerde dini ilim tehsil qilghan. 1988- yili hej qilghan. 1989 - 1999 yilliri arisida Misir El-Ezher Islam Unverstitida oqughan. 1999- yili Germaniyege kilip olturaqliship qalghan.

Turghunjan Alawdun ependi 1994 – 1999 – yillirida Misirda qurulghan <<Sherqi Turkistan Oqughuchilar

Birlik>> Reisi, 1999 – 2004 – yilliri Sherqî Türkistan (Uyghuristan) Milli Qurultiyida Dini Ishlar komtiti mudiri, Yawrupa Sherqî Turkistan Birliki teshkilatida Dini Ishlar Bolumi mudiri, Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyida Dini Ishlar komtiti mudiri we 2004 – yilidin bashlap Dunya Uyghur Qurultiyida Dini Ishlar Komtiti Mudiri wezipilirini ötigen. 2017-yili 1-aydin buyan Yawrupa Sherqî Turkistan Birliki Reisi, 2016-yili 1-aydin bashlap Sherqiy Turkistan Olimalar Birliki rehberlik hey'et ezasi bolup xizmet qilghan. D U Q 5 – we 6 – qurultaylirida yene Diniy ishlar komitétî mudiri bolup saylandi.

17. Abduljélil Emet

Abduljelil Emet endi 1966-yili Üchturpan Nahiyesinde tugulghan bolup, 73 - yildin 89 - yilghiche Üchturpan, Kelpin, Qaghiliq qatarliq jaylarda bashlanghuch-ottura mekteplerde oqughan we medrislerde Qabiliyetlik Ustazlarda Ilim tehsil qilghan.1990 - yildin 1993 - yilghiche Imam bolghan.1993 - yildin 1995 - yilghiche xitay Turmilirida heqsiz zulum-iskenjilerge uchrighan. Wetende yashash mumkinchiligi bolmighanliqtin 95 - yilning axirida ottura Asiyagha hijret qilghan. 1997-yili Germaniyegge kelgen. 97-yildin hazirghiche <<Yawrupa Sherqiy Türkistan birliqi>>, <<Dunya Uyghur yashlar qurultiyi>> we <<Dunya Uyghur Qurultiyi>> qatarliq Teshkilatlarda Diniy ishlar bölümi mudiri, Teptish, reis, muawin reis qatarliq wezipilerge saylinip, weten-millet dawasida yolida özlüksiz töhpiler qoshup kelmekte. 6 – nöwetlik qurultayda D U Q Fondi reisi bolup saylandi.

18. Ekrem Hézim

Ekrem Hezim endi 1964 – yili Kashgherde tugulghan. 1981 – yili ottura mekteptiki mezigilide <<Ottura Asiya Uyghuristan yash uchqunlar ittifaqi>> teshkilatini qurup xitaygha qarshi siyasiy paaliyetler bilen shughullanghanliqi üçhün qolgha élinip, 4 yilliq qamaq jazasigha mehkum qilinghan. 1985 – yili turmidin chiqip, 1986 – yili Sherqiy Türkistan Uniwersitétining Til – Edebiyat fakultétida

oqup 1991 – yili mektep püttürgen. 1988 – yilidiki Aliy mekteplerning <<15 – iyun oqughuchilar namayishi>>gha qatnashqanliqi üçün xizmet hoquqi meni y qilinghan. 1999 – yili Gërmaniyeye kèlip siyasiy panahliq tiligen.

Ekrem Hezim ependi 2000 – yillardin 2004 - yillarghiche <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>> da muawin bash katip, muawin reislik wezipilirini ötigen. Zamanidiki yashlar qurultiyining neshir efkari bolghan <<Sherqiy Türkistan Yashliri>> zhornilining bash muherrirlik wezipisini zimmisige alghan. 2004 – yili Dunya Uyghur Qurultiyi qurulghandin باشlap, qurultayning teshwiqat xizmetliri bilen shughullanghan. 5 – we 6 – nöwetlik qurultayda D U Q teshwiqat komitétining mudiri bolup saylandi.

19. Zubeyre Shemsiddin

Zubayra Shamseden xanim Ghulja shehrinde dunyagha kelgen. 1990-yili Sherqiy Xitay Pedagog Universititining Uchur ilmi (Library and Information Science) kespini tugetkendin keyin, Xitay penler akadimiyisi ‘Xinjiang’ tarmighida xizmet qilghan. 1991-yildin 1992-yilighiche Sherqi Kazakhstan Pedagog Institute (Восточно-Казахстанский Государственный Университет) da Rus tili we diplomatiye kespini oqup putturgendin keyin, Xitay penler akadimiyisidiki xizmitini dewam qilghan. 1993- yili Awistraliyeye kochmen bolup chiqqan. 1993- yilidin biri Australia Sherqi Turkestan Jemiyitining rehberlik teshkilide xizmet qilghan. 1996-yildin 2009-yilighiche Jenubi Awistraliyediki Uyghur Til Mektiwining Mudirlighi we katiqliq xizmitini ustige alghan. Bu jeryanda Jenubi Australia Universityda uchur ilmi (Information Studies) din(1996) we Xelqara Ilmi (International Studies) qatarliq ikki sahedin magistirliq (2004) unwanini alghan. Kespiny jehettin ayrim- ayrim halda Adelaide University, Jenubi Australia Maarip Idarisi (Multicultural Education Committee of the Department of Education, South Australia), Jenubi Australia kop medenyet we Xelqara munasiwet ishliri (Office of Multicultural and International Affairs, South Australia) we Australia panah tiliguchiler jemiyiti (Australian Refugee Association) idariliride xizmet qilghan.

Zubeyre xanim 2009 - yildin 2013 - yilighiche Rabiye xanim yitekchiligidе qurulghan Xelqara Uyghur Kishilik Hoquq we Demokratiye Fondi (IUHRDF) orginining idare bashqurghuchisi bolup ishligen. 2013-yildin hazirgha qeder Uyghur Kishilik Hoquq Qurulishi (Uyghur Human Rights Project) da pirojekt mes'uli bolup ishlewatidu. 2017 - yildin biri Xelqaragha arlishish inistituti (Institute for Global Engagement)da akademik/Fellow xadimi bolup terbiyiliniwatidu.

20. Amangül Eziz

Amangül Eziz Xanim Ürumchi Shehiride tughulghan. 1990-yili Sherqiy Türkistan Pidagogika universiteti Edibiyat kespini tügetkendir keyin, Ürumchi kechlik gezitida Muxbir, Tehrir bolup ishligen. 2003 - yili Germaniyegе hijret qilghan.

Amangul Eziz xanim 2004 - 2005-yilliri Germaniyediki Sherqiy Türkistan informtion merkizining xals xizmetchisi bolup ishligen. 2007 - yilidin bashlap D U Q Ayallar komiteti xizmitige mesul we yordamchi bolup ishligen. 2011 - yilidin hazirghiche Germaniyening Karlsruhe Shehiride MRZ (Kishilik hoquq teshkilati)da Panahliq tiligüchiler üçün qanuniy meslehetchi bolup xizmet qilmaqta

21. Enwer Ehmets

1964 - yili Ürumqide tughulghan. 1986- yili Xitay tili boyiche Ali mektep Masterliqni putturup, <<ürümchi kechlik géziti>>da terjiman, terjime tehri, tehri, muxbir bolup 1999 yilining axirghiche xizmet qilghan. Bu jeryanda herqaysi gezit -jornallarda kopligen edibiy axbarat, chatma xewer, ochirik, tepsili xewerlerni elan qilish bilen bir waqitta, tunji „Boksiyor“ qollanmisini tuzup neshir qildurup, bu sahediki boshluqqa xatime bergen. 1990- yillarning otturliri neshir qilinghan qamus "Ürumqi yer-jay namliri tezkerisi" ni tuzush, neshir qilish guruppisining ezasi bolup ishligen. 2000 - yili Gernaniyegе kelip yerleshken. 2007- yilidin 2012 - yilighiche PTV- Group da

wetimizni öz ichige alghan Dunya Bankisi, Yawropa itipaqi meblegh salghan ottura asiyanı iqtisadiy jehettin rawajlandurush Projekt, Traceca Projektlerde ottura asiya iqtisad tetqiqati xizmiti bilen shughullanghan. 2013- yilidin bashlap, FKA- Karlsruhe (kishilik hoquq teshkilotida)da köchmenler we panahlanghuchilar qanuniy meslihetchisi shundaqla BAMF- Germaniye Federal hökumetning Kochmenler, panahlanghuchilar xizmitidiki mexsus xadimi bolup ishlimekte.

Enwer ependi 2007 –yilidin 2012 - yilighiche D U Q Teshwiqat komiteti mudiri, 2012- yilidin 2016 - yilighiche D U Q Tetqiqat merkizi muderi shundaqla Germaniye Yawrupa Sherqiy Türkistan birliki teshkilotida muawin reis hem idare heyiti qatarliq wezipilerde bolghan.

22. Dilnur Qasimova

Dilnara Qasymova – filologiya penlirining namzati. 2007 yilighiche Qazaqstan penler akademiyesi Uyghurshunasliq institutining yitekchi ilmiy xadimi bolghan. 2007-2009 – yilliri Urumchi Universitetining ziyaretkhi-tetqiqachisi supitide ilmiy ishlar bilen shughullanghan. 2010 -2017 – yilliri Qazaqstan Sulayman Demirel Universitetining dotsenti/ Qazaqstan Regional penler akademiyesining assots. Professori bolup xizmet qilghan. “Uyghuriya” namliq kitapning Aptori. Hazir D U Q Maarip komitetining mudiri bolup xizmet qilmaqta.

23. Zeynidin Tursun

Zeynidin Tursun 1969-yili Tughulghan. 1985- yili Chongching qatnash inistituti sheher qurulus fakoltetigha oqushqa qobul qilinghan.1989 - yili 9 -aydin 2000 - yili10 - ayghiche Ürumchidiki Giologiyeye idarisi nefit qidirip tekshurush idarisida ishligen. 2001-yili 11-ayda Gollandiyeye kelgen. 2002-yilidin bashlap

Gollandiyediki “Sherqiy Turkistan Uyghur birliki “ teshkilatida katip, muawin reis, teptish qatarliq turluk wezipilerni ustige elip kelgen. 2012_yili 4 - nowetlik Dunya UYGHUR qurultiyida medeniyet -maarip kometitining muawin muderi bolup saylanghan. 2017-yili DUQ ning 6 - nöwetlik alahide qurultiyida medeniyet kometitining mudiri bolup saylandi.

24. Gheyur Qurban

Gheyur Qurban endi Yerkende dunyagha kelgen. 2000 - yilidin 2005 - yiligha qeder ürümchide maliye iqtisad uniwersitetida maliye bashqurush kespide oqighan. 2007 yili Germaniyeghe hijret qilghandin buyan Dunya Uyghur Qurultiyining xizmetlirige hemkarlashqan hemde ilgiri-axiri bolup Wakaletsiz Milletler Teshkilati (UNPO) da yaremchi tetqiqatchi, D U Q da Bash Katip Yaremchisi we Pirojekt Yaremchisi qatarliq wezipilerde bir qanche yil xizmet qilghan. 2010 yili teshkillengen <<Dunya Uyghur Yashliri Dostluq we Hemkarliq Munbiri>> sayiside Germaniye, Shiwetsiye, Gollandiye, Türkiye, Amerika qatarliq döletlerde uda bir qanche qitim <<Dunya Uyghur Yashliri Dostluq we Hemkarliq Uchrihsihisi>>, <<Uyghur Erkinlik Longqisini Talishish Putbol Musabiqisi>>, <<Uyghur Yash Rehberlirini terbiylesh kursi>> qatarliq paaliyetlerni birlikte teshkillep kelgen. 2014-yili Xeliqara pul muamile we boghaltirliq kespide Magistirliq Oqushini tügetkendin keyin, Berlin Shehrinde Amerikining dunyadiki eng chong mülük bashqurush shirkide ali derijilik boghaltiri bolup xizmet qilip kelmekte. 2009 - 2017-yilliri uda töt qetim D U Q Yashlar Komitetining reislik wezipisige saylandi.

25. Enwer Tohti

Enwer Tohti endi 1963 - yili Qumulda tughulghan. 1985 - yili Shixenze tibbiy uniwersitetini pütürüp, shu yildin bashlap Ürümchi Tömüryol doxturxanisi ösme késellikler boyiche keypiy doxtur bolup 13 yil ishligen. Xizmet mezgilliride xitayning Atom sinaqlirining ziyankeshlikige uchrighan Uyghurlar heqqide tetqiqat bilen shughullinip, bu

toghruluq Engiliyediki bir télwiziye qanili bilen hemkarliship mexsus felim ishligenliki üçün hayati tehditke yoluqqan. 1997 – yili Engiliyege kélip siyasiy panahliq tilesheke mejbur bolghan. U Engiliyede xitaygha qarshi siyasiy paaliyetler bilen aktip shughullinish bilen birge, 1998 – yilidin bashlapla sabiq <<Dunya Uyghur Yashliri Qurultiyi>>da we 2004 – yilidin kéyin D U Q da türlik wezipilerni zimmisige alghan. U hazirgha qeder xitayning atom sinaqlirining radiaktipliq zeherlishige uchrighan we ichkiy ezaliri sétiliwatqan Uyghurlar mesilisini xelqarada tonutush paaliyiti bilen keng shughullinip, bu sahening kesip ehligе aylandi. Enwer Tohti endi 2017 – yili Myunxénda chaqirilghan 6 – nöwetlik pewquladde qurultayda Ékiologiyе bölümige mudir bolup saylandi.

26. Abduljélil Turan

Abduljélil turan endi 1959 – yili xotende dunyagha kelgen. 1980 – Yillargha qeder xotende penni, diniy mekteplerde oqughan. 1985 – 1987 – Yilliri misirda Elezher ilim yurtida oqughan. 1993 – Yili Istanbulda neshir qilinghan «Sherqiy Türkistan yashliri» gézitining bash muherriri bolghan. 1995- Yilidin 2000 – yilighiche «Sherqiy Türkistan yashliri» zhornili, «tamche» zhornili, «uchqun» géziti, «birlik» zhornili qatarliq gézit - zhornallarning türkiye wakaletchilik wezipisini ijra qilghan hemde mezkur gézit – zhornallarda tarixiy, siyasiy maqalilerni yazghan. 1999 – 2000 – Yilliri istanbuldiki Sherqiy Türkistan weqpi tetqiqat merkizining re'isi bolghan. U 1995 – Yilidin bashlap neshriyatchiliq ishigha kirishken bolup, bugün'ge qeder diniy, siyasiy, tarixy témida Uyghurche, Erebche we Türkche bolup 150 parchidin artuq kitab neshir qilghan we mezkur kitablardin 40 parchidin artuq kitabning edebiy tehrirlikini qilghan.

Abduljélil turan endi Dunya Uyghur yashliri qurultiyining diniy ishlar reisi, teptish ezasi, 2006 – yili Dunya Uyghur qurultiyining neshriyat we teshwiqat bölümi reisi bolghan. 2009 – Yilidin kéyin Dunya Uyghur qurultiyining mu'awin bash katipi we Sherqiy Türkistan weqipining bash katipi bolghan. Hazir merkizi istanbuldiki «Teklimakan Uyghur neshriyati»ning re'isi we Dunya Uyghur qurultiyi neshriyat komitétinin mudiri wezipisini üstige élip kelmekte.

27. Rozimuhemmet Hajim

Abdulkakiev Rozimuhemmet Ahmetjan oghli 1952 - yili Ghulja shehiride duniyagha kelgen. Rozimuhemmet ata -anisi bilan 1955 - yili Qirghizistanning Frunze (hozirqi Bishkek) shehirige kochup kelgen. Frunze shehiridiki sanaet texnikumida oqugan. Moskwadiki tijaret ve hoquq institutining Bishkek shehiridiki shobisining qanunshunasliq fakultetini tugetken. Bishkek shehiridiki Arabaeva namidiki institutining sayasetshunasliq fakultetida oqugan.

Rozimuhemmet hajim 1982 - yili Frunze shehride qurulghan <<Sada>> medaniyet birleshmisining paaliyetlirige aktiv qatnashqan. 1989 - yili qurulghan Qirgizstan Uyghur «Ittipaq» jemiyyitining muawin reisi lavazimini atqurghan. 2000 - 2006 yilliri «Ittipaq» jemiyyitining reisi bolup saylanghan. 2007 - yili Qirghizstan Uyghurlining 5 - qurultiyida «Ittipaq» jemiyyitining pexri reisi bolup saylanghan.

Rozimuhemmet hajim D U Q ning 3-, 5 - nöwetlik Qurultaylirida Bash teptish, 1-, 2-, 6 - nöwetlik Qurultaylirida Qirghizistan wekaletchisi bolup Saylanghan.

28. Élham Mahmut

Élham Mahmut endi 1969 - yili Ürumchide Tughulghan. 2001 - yili oqush sewebi bilan Yaponiyening Yokohama shehirige kelgen we yerliship qalghan. 2009 - yilidin 2011 - yilgiche Yaponiye Toin Yokohama Univirsitéti Qanon Fakultétida oqup, Xeliqara munasiwet kespi boyiche Magistir bolghan.

Élham Mahmut endi muhajirettiki siyasiy paaliyetlirini Yaponiyege kelgendin kéyinla bashlighan bolup, u 2008 - yili <<Yaponiye Uyghur jemiyyiti>>ni qurup chiqqan we mezkur jemiyyetning Reisi süpitide xizmetlirini dawam qilghan. Ilgiri – kéyin D U Q Yashlar qurultiyi we D U Q da türlik wezipilerni zimmisige alghan. 2012 – 2014 - yilighiche D U Q muawin Reisi wezipisini ötigen. 2017-yili Myunxénda chaqirilghan 6 – nöwetlik pewquladde qurultayda D U Q ning Yiraq Sheriq we Tenich Okyandiki toluq hoqoqluq wakaletchisi bolup saylandi.

29. Kerim Sharif

Kerim Sharif endi 1961 – yili Manasta dunyagha kelgen. 1980 – yilidin 1984 – yilighiche Sherqiy Türkistan uniwersitéti chetel tili fakoltéting Engiliz tili kespini pütürüp, xelq hökümitining muhajirlar bölümide 1986 – yilighiche xizmet qilghan. 1986 – yilidin 1989 – yilighiche xitay tashqi ishlar ministérlikining orunlashturishi bilen xitayning pakistandiki elchisi bolup xizmet qilghan.

Kerim Sherif endi 1989 – yili pakistandiki uyghur oqughuchilarning mexpiy teshkilati heqqide tapshuriwalghan pash qilish doklatini basurup qoyup, 70 tin artuq Uyghurning hayatini qutuldurup qalghanliqi üçün, xitay hökümitining tutqun qilish xewpige yoluqqan. 1990 – yili shiwetsariyege qéchip kélip, siyasiy panahliq tiligen. 1991 – yili türkiyede qurulghan sherqiy türkistan yashlar bilikining qurghuchi ezaliridin biri bolghan. 1992 – yili jenwediki B D T kishilik hoquq kégishi yighinida Uyghurlar mesilisini otturigha qoyup küchlik tesir yaratqan.

Kerim Sharif endi 1996 – yilliridn bashlap Dunya Uyghur yashliri qurultiyida, 2004 – yilidin bashlap Dunya Uyghur qurultiyida her türlik wezipilerni zimmisige élip kelgen. 6 – nöwetlik D U Q pewquladde wekiller qurultiyida teshkilatning B D T we Yawrupa birlikidiki wekili bolup teyinlendi.

D U Q Reisi Dolqun Eysa ependining Xulase Doklati

(D U Q reisi Dolqun Eysa ependining 6 – nöwetlik wekiller qurultiyining yépilish murasimida qilghan Doklati)

Eziz wetendashlar, möhtirem wekiller,

Aldi bilen, D U Q ning yéngidin saylanghan barliq rehberlirige wekaliten, muqeddes jumhuriyet bayrimimizni qutluqlaymen. Bu mubarek künde ikki jumhuriyetni qurup, bizge shanliq bir tarixni, ghurur bilen lepildewatqan Ay yultuzluq kök bayraqni miras qaldurghan sanaqsiz shéhitler we jenggiwar, pidakar ejdatlirimizni hörmet hem séghinish bilen yad étimen. Bu qedirdan ejdatlirimizning makani jennet bolsun we nur ichide ebedi istirahat etsun, dep janabi Allahgha du'alar qilimen!

Eziz Qérindashlar,

Sherqiy Türkistan Xitay mustemlikisige esir bolghan 68 yildin buyan xelqimizning béshigha misli körülmigen éghir zulumlar chüshiwatqan, Dunya miqyasida türlük urushlar, térror tehditliri dawam qiliwatqan, xitay iqtisadiy we déplomatik küchige tayinip xelqarada dawayimizgha tosalghu peyda qiliwatqan bir weziyette, Dewa sahipliri bir arigha jem bolup Sherqiy Türkistan dawasining kelgüsi Istiratigiyesini tewrenmes roh we qet'iy irade bilen izchillashturush üçün dawa qoshunimizni seperwer qilish nahayiti halqiliq we muhim mejburiyitimiz idi. Qurultay wekilliri, oxshash ghaye we tewrenmes irade bilen qurultay békitken küntertiplerge alahide izchil we qizghinliq bilen qatniship, qurultayning yéngi ewlat rehberlikige yéngi bir mesuliyet yüklidi hemde qurultay qobul qilghan yéngi qarar we Istratigiyelik nishanlarga yétish üçün nahayiti qimmetlik pikir, tekliplerni berdi. Eziz wekillirimizning Sherqiy Türkistan xelqining awazi bolup, xelqimizge wakaliten 6 – nöwetlik Dunya Uyghur Qurultiyigha ishtirak qilip, muqeddes dawayimizni axirqi nishanighan yetküzüsh yolida qoshqan

tohpilirige rehmet éytimen we muweppiqiyetlik axirlashqan Qurultayning ghalibiyiti bilen hemmeylenni tebrikleymen.

Aldi bilen tilgha élip ótúshke tégishlik bolghini; birlik we yene birliktur. Bizning бүgүн milliy birlik – ittifaqliqqa herqandaq zamandikidimu bekrék éhtiyajimiz bar. Muhajirettiki Sherqiy Türkistan milliy azatliq herikitining wekillik orgini bolghan Dunya Uyghur Qurultiyining hayatiy küch menbesi, imtiyaz tüwriki, tereqqiyat we tesir yöliki yenila birlik – ittifaqliqtur. Emma, bu birlik – ittifaqliq hichqachan éghizdiki quruq shu'ar bilen emelge ashmighangha oxshash, mustebitlik, özümchilik, menpe'etpereslik bilenmu emelge ashmaydu! Bizning бүгүнге qeder meyli D U Q ni qollighan yaki uninggha qarshi turghanlar bolsun, meyli sépimizde wezipe alghan yaki özini chetke alghanlar bolsun, meyli bizni chüshengen yaki xata chüshengenler bolsun, ular Uyghur, Sherqiy Türkistanliqlarla bolidiken, baghrimizgha bésish, sépimizge chaqirish wezipimiz bar! Chünki, D U Q hichkimning xususiy mülki yaki monipolliqidiki teshkilat emes, u Sherqiy Türkistan xelqining teshkilatidur. Sherqiy Türkistan xelqining teshkilati, Sherqiy Türkistan xelqi bilen öre turidu we yashaydu! Biz D U Q yéngi rehberlik heyiti bolush süpitimiz bilen pütün dunyadiki Uyghurlargha illiq quchaq achidighanliqimizni bildürüş bilen birge, D U Q ni qurulus muddi'alirigha uyghun bolghan, mukemmel bir teshkiliy intizami bolghan, xelqimizning kütken yéridin chiqalaydighan bir teshkilatqa aylanduridighanliqimizni jakalaymiz we bu yolda ortaq térishchanliq körsitishke chaqirimiz!

Melumki, muhajirettiki bu muqeddes dewada nurghunlighan pishqadem ejdatlarning shereplik izliri bar. Aldi, merhum liderlirimizdin Muhemmedemin bughra, Eysa yüsüf aliptékin, Ziya semidi, Abdurup mexsum, Yusupbeg muxlis, Hashir wahidi, Huseyin qari islami, Muhemmed riza békin, Ablikimxan mexsumdin tartip, axiri бүgünki liderimiz, D U Q ning ali rehberi Rabiye xanim, D U Q ning qurghuchi re'isi Erkin aliptékin endilergiche köpligen wetenperwerlirimizning bu dewagha singgen

hésapsiz ejri bar. Muhajirettiki milliy herikitimiz yoqluqtin barliqqa kélip, bügün B D T da, Yawrupa parlaméntida, Démokratik döletlarning hakimiyet organlirida Uyghurning awazigha wekillik qilalaydighan derijige yetken bolsa we xelqarada xitay mustemlikichilirige qarshi küresh élip baralaydighan sewiye yaratqan bolsa, bu netijiler ene shu yuqirida tilgha alghan pishqedem rehberlirimizning uzun yillardin buyan minnetsiz töligen bedellirining mehsulidur. Ejdatlarning netijilirini qedirlesh, weten söygüsidin iptixarlinish, ularning izini bésish bizning mejburiyitimiz!

D U Q démokratik bir teshkilattur. Démokratiyening eng eqelli pirinsipliri ichide; pikir erkinlik, démokratik saylam, jawapkarliq we qarshi pikirlerge hörmét qilish orun alghan. D U Q pütün Sherqiy Türkistan xelqining nazaritini qobul qilidighan, tenqid, tekliplirige quchaq achidighan, riqabetlerni, pikir perqlirini qobul qilidighan sistémini barliqa keltürishi, mukemmelleshtürishi zörür. Shundaq bolghandila, xelqimiz bizdin hésab soriyalaydighan, naraziliqlirini bildüreleydighan, xataliqlirimizni yüzimizge salalaydighan imkanlar yaritilidu. Bu bolsa, muhajirettiki Sherqiy Türkistan milliy herikitining saghlam tereqqiyati üçün intayin zörür.

D U Q we uning qarmighidiki teshkilatlar démokratik ellerdiki ewzel shara'itlar yaritip bergen pursetler da'iriside pa'aliyet élip bériwatqan organlardur. D U Q we teshkilatirimizning mewjudliqi hem tereqqiyati xelqara qanun, B D T 1948 - yildiki dunya kishilik hoquq xitapnamisi, 1966 - yili élan qilinghan xelqara siyasiy, ijtimaiy hoquqlar ehdimamisi we özliri turushluq döletlarning qanun, nizam, belgilimiliri اساسida heriket qilish pirinsipidin chetnimeslikni shert qilidu. D U Q ning Nizamnamisi, xizmet pirinsipi ezeldin herqandaq shekildiki zorawanliqni, térrorluqni ret qilip keldi. Zorawanliq, térrorluq bügün xitay hakimiyitining Sherqiy Türkistan xelqini basturush siyasitining asasi prinsipi bolmaqta. Halbuki, xitay hakimiyiti muhajirettiki milliy herikitimizni yiltizidin yoqitish üçün, D U Q kebi ténichliq yolliri bilen öz xelqining heq – hoquqi yolida küresh qiliwatqan démokratik bir teshkilatni térror bilen qarilash yolida pütün térishchanliqlarni körsitip kelmekte. Biz xitayning dölet térror siyasitini, radikal basturush

esebiylikini eyiqlash we dunya jama'itige, döletler hakimiyitige, xelqara birlikler we teshkilatlarga ünümlük chushendurup, Sherqiy Türkistan xelqi duch kéliwatqan éghir zulumgha xatime bérish meqsidige yétish yolida heriket qilimiz deydikenmiz, herqandaq shekildiki zorawanliqtin uzaq turishimiz, xitay hökümiti élip bérwatqan dölet térrorluqi we herqandaq shekildiki térrorluq heriketlirige qeti qarshi turushimiz kérek.

D U Q uzun mezgillik térishchanliqlar netijiside, Amérika we Germaniye qatarliq yawrupa döletliride, B D T, yawrupa parlaménti qatarliq xelqara orunlarda Uyghurlar mesilisini anglitish, küntertiple achiqish pursetlirige érishti. Bu netijiler yene bir baldaq yuquri sewiyeye kótürülishi we bu asasta, muqeddes dawayimizning xelqara sehne hem bizge künsayin zor qiziqish bilen yéqinlishiwatqan dölet hemde organlardiki wekillik salahiyitini yenimu kuchlendürüshimiz kirek.

Melum bolghinidek, uzun muddetlik térishchanliqlar netijiside, 10 – ayning 19 – küni yawrupa parlaméntida <<Uyghur dostluq goruppisi>> muweppiqiyetlik quruldi. Bu jaylarda xitay hakimiyitining lobi pa'aliyetliri küchlük bolsimu we chong döletlik nopuzigha, puligha tayinip heriketlirimizni chekleshke urunup kelgen bolsimu, bu süyqestliri biz pa'aliyet élip bériwatqan döletlardiki qanunning üstünligi, démokratik pirinsiplar aldida meghlup boldi.

Démokratik döletler, B D T we Yawrupa ittifaqi bundin kéyinmu bizning milliy mujadilimizni eng zor gheyret bilen qanat yayduridighan muhim munbirimizdur.

Qoshna, qérindash döletlerde xitay bésimi seweblik pa'aliyet qilish imkanlirimiz cheklimige uchrawatqan bir weziyette, B D T da, Amérikida, Yawrupa ittifaqida we bashqa démokratik ellerde Uyghurlarning awazini anglitip turush hem xitaygha bésim qildurushning yollirini izdesh üçün térishchanliq körsitish jiddiy wezipimiz bolishi kérek.

Qérindash döletlerdin Qazaqistan, Özbékistan, Qirghizistanlar eslide bizning milliy herikitimiz jush urup rawajlinishi kérek bolghan tupraqlardur. Nowette xitay bésimi seweblik bu tupraqlarda yuquri pellidiki siyasiy pa'aliyetler tosalghugha uchrawatqanliqigha shahit boluwatimiz. Unutulmasliqi kérekki, Sherqiy Türkistangha chigradash bolghan döletlerdiki déktatur hökümet we dölet bashliqliri gerche hazir xitay bilen dostluq ornutuwatqan we uyghur teshkilatirigha musape bilen mu'amile qiliwatqan bolsimu, bu tupraqtaki xelq bizning esli qérindashirimiz we bu qérindashlirimiz biz bilen diniy, etnik, tarix, mediniyet jehetlerde minglarche yilliq ortaqliq tuyghusigha ige. Bu qérindashliq yiltizimizni xitayning tosquqliqi buzup tashliyalmaydu. Nowette xitay kengeymichiliki we xitayning Uyghurlarning Til, Yéziq, Ene, Medeniyet, Diniy itiqat we Tarix qatarliq bu rayundiki qérindashlarga ortaq bolghan meniwi qimmetlirimizge bolghan ziyankeshliki, dawayimizning bu qérindash xelqler arisida kuchiyishi we himayige rishishi üçün kem uchraydighan pursetlerni yaritip bériwatidu.

Bizning bu qérindash milletlerge qaratqan aydinglitish seperwerlikimizni bashlaydighan purset yetip keldi. Qérindash milletlerge qarita aydinglitish seperwerliki bilen bille, Sherqiy Türkistanda chekliniwatqan Uyghur tili, medeniyeti, örpi – aditi we itiqadi qatarliq milliy kimlikke a'it alahidilikimizni türlük medeniy, ijtimai'y pa'aliyetlerni qanat yaydurush arqiliq qoghdashqa ehmiyet bérish, qérindashlirimizda Uyghurluq rohini, wetenperwerlik héssiyatini yétildürüşke sel qarimasliqni bu ellerdiki qérindashlirimiz özlirige zörür wezipe qilip élishi lazim, dep qaraymen.

Buningdin bashqa, bu qérindash jumhuriyetlerde bir qisim musteqil yaki yérim musteqil hökümetke tewe bolmighan teshkilatlar mewjut. Bu teshkilatlar bilen alaqini kuchlendürüş, ish birligi élip bérish arqiliq, dawayimiz uchun yéngi yol izdishimiz kérek. Gerche bügün bu döletlerdiki hökümetler shangxey hemkarliq teshkilatigha eza bolghanliqi seweplik, xitayning küchlük siyasi, iqtisadi bésimining tesirige uchrawatqan bolsimu, emma tarixta oxshash qismetlerge duchar bolghan, teng külgen,

teng yig'lig'han, oxshash mediniyet we oxshash tilgha ige bolghan qérindash xelqimiz bar. Ular bilen hemkarliqni küchlendürüş, alaqlini mustehkemlesh intayin muhim dep qaraymiz.

Yillardin buyan, Sherqiy Türkistan dewasini Gherb elliri we Türkiyede tonutushqa köngül bölüp kelgen bolsaqmu, Islam ellirige anglitish yenila ajiz bir sahemiz bolup keldi. Bolupmu diniy itiqadimizgha qiliniwatqan zulumlarni Ereb, Islam ellirige tonutup, bu ellerge zor miqdarda meblegh séliwatqan xitayning Uyghur musulmanliri üstidin yürgüziwatqan dinsizlashturush, islamgha qarshi basturush siyasetlirini ünümlük anglitalisaq, islam dunyasidinmu dewayimiz üçün belgilik hésdashliqlarni qolgha keltürelishimiz mümkün.

Biz itibar bérishke tégishlik yene bir sahe, xitay bilen qoshna we xitay bilen Zémin Majrasi bolghan Yaponiye, Hindistangha oxshash döletler hemde xitay tehditige yoluqiwatqan sherqiy jenubiy asiya elliri bilen xitayning <<yéngi yipek yoli>> hiylisi astida xitay tajawuzchiliqining biwaste tesirige uchrawatqan dölet, rayunlar, shundaqla Pakistandiki Baluchilar, Sindhlargha oxshash xelqlerdur. Bu eller bilen bolghan hemkarliqqa yüksek derijide ehmiyet bérish dewayimiz üçün paydiliq.

D U Q bügünge qeder herqaysi ellerdiki köpligen xelqaraliq teshkilatlar bilen yaxshi munasiwet tori shekillendürdi. Asiya, Amérika, Afriqa we Yawrupada pa'aliyet élip bériwatqan nurghunlighan teshkilatlar Uyghurlarni bilidighan weziyet shekillendi. Bu teshkilatlarning hemkarliqi arqiliq Uyghurlar mesilisini yenimu xelqaralashturushqa sel qarimasliq lazim.

Bügün yene, Sherqiy Türkistan xelqi bilen teqdirdash bolghan Tibetlikler, mongghullarmu xelqarada xitay hökümitige qarshi pa'aliyetlirini qanat yaydurmaqta. Qanche onlighan xitay Démokratik teshkilatlirimu xitay hakimiyitige qarshi küresh qilmaqta. Ular D U Q bilen hemkarlishishqa, xitay kommunist hakimiyitige birlikte qarshi turushqa intilmekte. Biz öz teqdirini

özi belgilesh pirinsipigha, milletlarning erkinlik hoquqigha hörmét qilghan xitay démokratliri bilen hemde Tibet, Mongghul teshkilatliri bilen köp qétim ortaq yighinlar uyushturduq. Bu xizmetni bundin kéyinmu dawamlashturushimiz lazim, dep qaraymiz.

Eziz wetendashlar,

Sherqiy Türkistan dewasi büyük bir dewa. 25 Milyon nopusluq xelqning, 1.8 milyon kwadirat kilométir zéminning dewasi. Düşminimiz zor bolupla qalmay, dewayimizmu ghayet zor we muqeddes.

Sherqiy Türkistan dewasi yalghuz D U Q ningla dewasi emes, belki herbir Uyghurning dewasidur. Kim, qaysi yol bilen weten dewasigha töhpe qoshalisa, shu yolda mangsun. Imkan qeder her sahe kishilirini, ixtisas igilirini, yashlarni bu dawagha jelp qilishqa térishayli. Biz Sherqiy Türkistan milliy herikitining muhajirettiki wekillik orgini bolush süpitimiz bilen, bundin kéyinki heriket pilanimizni emeliyetni chiqish qilghan, ünüm béridighan, pilan – programmisi, qedem – basquchi bolghan, netijisi bolghan bir heriket haligha ekilishke térishayliki, bu septe biz bilen mürini – mürige tirep küresh qilishni xalighanlar baghrini bizge achsun, biz ularni quchaqlayli. Axirqi ghaye üçhün ortaq küresh qilish bizning burchimiz bolsun!

D U Q 6 – Nöwetlik Pewquladde Wekiller Qurultiyi Axbarati

Dunya Uyghur Qurultiyi 6 – nöwetlik pewquladde wekiller qurultiyi 20 dölettin kelgen 120din artuq resmiy wekil, méhman we küzetküchilerning ishtirakida Gërmaniyening Myunxén shehiride 11-ayning 10- künidin 12-künigiche ötküzüldi.

Dewir bölgüch ehmiyetke ige bolghan bu qétimqi qurultay Sherqiy Türkistanda künsiri yamanlishiwatqan omumiy weziyet we teshkilatning ichkiy kirizislrini hel qilish ihtiyajidin muddettin burun chaqirilghan bolup, qurultayda muhajirettiki Sherqiy Türkistan milliy herikitining wekillik orgini bolghan D U Q ning teshkiliy tüzülmisi islah qilindi we kélichektiki milliy mujadilining yol xeritisi qaytidin közdin kechürüldi.

Qurultayda herqaysi ellerdin kelgen nopuzluq dewa ademliri özlirining qimmetlik pikir – teklipliri, tenqit we tewsiyeliri arqiliq qurultayning hayatiy küchini yenimu zoraytishqa türkke bolush bilen birge, sherqiy türkistan dawasini yene bir baldaq yuqiri sewiyede élip bérishqa asas saldi. Teshkilat Nizamnamisigha zörür bolghan tüzitishler kirgüzülüp, nisbeten mukemmel bolghan Asasiy qanun we Nizamname arqiliq D U Q ni pirinsipchan, intizamchan, teshkillik, jenggiwar bir qoshungha aylandurushning hulini qurup chiqti.

Qurultayda démokratik usulda saylam élip bérilip, milliy dawayimizda siyasi tejribige, kespi iqtidargha ige yéngi rehberlik heyiti saylinip chiqildi.

Qurultayda Rabiye Qadir xanimning aliy rehberlik salahiyiti qurultay wekillirining mutleq köp sanliq awazi bilen testiqlandi.

Démokratik we adil saylamdin kéyin, Dolqun Eysa endi qurultay re'islikige, Doktor Erkin Ekrem endi we Perhat Muhemmidi (yorungqash) endiler mu'awin re'islikke, Ömer Qanat endi ijra'iyé komitéti re'islikige saylandi.

D U Q ijra'iyé komitéti terkiqidiki 21 organgha 28 neper iqtidarliq xadimlar saylam arqiliq wezipige teyinlinip, küchlük bir rehberlik qoshuni dunyagha keldi.

Ikki Jumhuriyetni xatirilesh murasimi ötküzüldi

2017 – yili 11 – ayning 10 – 12 – künliri chaqirilghan 6 – nöwetlik pewquladde qurultayning xatimisinde, 20 dölettin kelgen 120 wekilning ishtirakida Gërmaniyening Myunxén shehrinde 1933 – yili qurulghan Sherqiy Türkistan Islam Jumhuriyiti we 1944 – yili qurulghan Sherqiy Türkistan jumhuriyitini xatirilesh murasimi ötküzüldi.

Murasimda D U Q reisi Dolqun Eysa ependi, Ijraiye komitéti reisi Ömer qanat ependi we ikki jumhuriyetning hayat shehidliridin Qazaqistan kelgen Riza Semidi ependi, Qirghizistandin kélgen Tursun islam ependiler nutuqlar sözlep, Ejdatlar yaratqan bu shanliq tarixqa yuqiri bahalar berdi hemde zamanida körgen – bilgenliridin hékayiler neqil élip, Uyghur jamaitining qelbide iptixar tuyghulirini oyghatti.

D U Q ning teshebbusi bilen, her yili ikki jumhuriyetning xatire küni qutluqlash muhajirettiki Uyghur jamaitining en enisige aylanghan bolup, bu qétimqi tarixiy ehmiyetke ige pewquladde qurultayning bu mubarek künge toghrilap échilishi 20 dölettin kelgen Uyghur wekillirini hayajangha chömdürdi.

Murasimda ikki jumhuriyetning dunyagha kélishi üçhün issiq qanlirini tökken, eziz janlirini bergen shéhidlar rohigha atap Quran tilawet qilinish bilen birge, türlik shekillerdiki Edebiy nomurlarmu körsitilip, wekillerning alqishlirigha sazawer boldi.

Uyghur Rehberlerini Terbiyilesh Kursi Ötküzüldi

14 - Nöwetlik Uyghur rehberlerini Demokratiye, Kishilik hoquq, Qanuniy bilimler bilen terbiyilesh kursi 13 – Noyabir Gërmaniyening Myunxén Shehrinde bashlandi. 2 kün dawamlashqan bu Kursqa 6 – nöwetlik pewquladde qurultaygha qatnishish üçhün 20 dölettin kelgen Uyghur wekillirining bir qismi qatnashti.

Mezkur kursta Uyghurlarning muhajirettiki milliy herikitini xelqara qanunlar we démokratiye prinsipliri asasida B D T da, Yawropa parlaméntida we herqaysi Döletler parlaméntlirida janlandurushning türlük taktikiliri ögitalish bilen birge, mutexassisler xitayning nöwetiki weziyiti heqqide tehliller élip bardı.

6 – nöwetlik Qurultayda türlik wezipilerge teyinlengen D U Q rehberliri, bu kurstin hasil qilghan tejribe we igiligen bilimlerini gherb démokratik elliride Sherqiy Türkistan milliy mujadilisini keng qanat yaydurush emeliyitige tedbiqlash zörürlükide pikir birliki hasil qildi.

